INDEX LECTIONUM IN LITERARUM UNIVERSITATE TURICENSI INDE A DIE 17. MENSIS...

INDEX LECTIONUM

IN

LITERARUM UNIVERSITATE TURICENSI

INDE

A DIE XVII. MENSIS OCTOBRIS MDCCCLIX

USQUE

AD DIEM XXVI. MENSIS MARTII MDCCCLX

HABENDARUM.

INEST

DE ILIADIS CARMINIBUS

DISSERTATIO VII.

TURICI,

EX OFFICINA ZÜRCHERI ET FURRERI

1859.

Quod haud raro observare licet, ut, qui oculos sive nudos sive vitri convexi ope armatos perpetuo nisu in una aliqua re infixos teneant, in hac ipsa quidem re et quae insunt et quae non insunt acutissime pervideant, sed ad ceteras omnes res et vicinas et remotas prorsus caecutiant, idem etiam unitariis saepenumero accidit, qui viri subtiles et curiosi dum optatam illam unitatem quasi pro Junone nubem unice sectantur studioseque amplexantur, totum praeterea caelum Homericum ita neglegere solent, ut nec lumina admirentur nec nebulas aversentur. Aliter enim profecto explicari non potest, quid sit, quod viri et pulchri sensu imbuti et judicii acumine insignes nec ipsi viderunt nec Lachmanno monenti crediderunt et alteram libri septimi et priorem libri octavi partem tot laboraro tantisque difficultatibus vitiis ineptiis, sive omnino rerum cumulatarum confusam praecipitemque narrationem sive singula verba orationisque membra spectamus maximam partem nunc integra aperto furto ex aliis locis translata nunc discordia undecunque operose conquisita imperiteque consuta, a quibus pauca hic illic mira bonitate fragmenta distinguuntur, ut, qui vel a Monomachiae nuper castigatae lectione recens ad hanc «non bene junctorum» elementorum farraginem intenta mentis acie accedat, in quovis fere versu considerando sentiat necesse sit aliam prorsus eamque multo perturbatiorem esse conditionem hujus partis *H* 313 — *Θ* 488, quam vel in illo imitatoris rhapsodi fetu deprehendimus. Etenim cum hic in exili poëticae indolis tenuitate ubique tamen strenuum agnoscamus studium omnia quantumvis aliunde conquisita in simplicem unius certo corporis concordiam conjungendi, illic contra nihil distingui potest, nisi

«unus — toto naturae voltus in orbe,
quem dixere Chaos: rudis indigestaque moles!»

Nihil novi aut inauditi pronuntio. Postquam enim jam Lachmannus p. 23 sq. Hermanni judicium in praefat. ad hymnos Homericos p. VII. secutus singulas, quae *H* 313 — *Θ* 252 deprehenduntur, narrationis offensiones atque ineptias nervosa, qua solet, brevitate indicavit, Kayserus in illa, quam nuper jam laudavi, de interpolatore Homerico dissertatione totas

rhapsodias *H* exceptis v. 1—16 et *Θ* exceptis v. 1—27 a conglutinatore scriptas eo consilio, «ut *Πρεσβεία* includi posset volumini Iliadis» — quae ejus sunt verba p. 11 —, accuratius tractavit et permulta, quae aut ad argumentum aut ad stilum pertinerent, partim ut impudentissime aliunde petita partim ut ineptissime inventa suo jure notavit. Quid quod adeo Faesius noster, qui diligenter cavere solet, ne pueri utilissima ejus utentes editione nimium in castigando Homero «sapere audeant», certe septimi libri exitum aperte damnare non dubitavit nota ad *H* 334 adscripta, ubi post judicatam, quam hujus et sequentis versus fecit Aristarchus, athetesin hanc de tota illa parte pronuntiat sententiam: «*Allein der ganze Abschnitt* 313—482 *enthält so* «*manches Auffallende, wie namentlich den erst jetzt* (*vgl. zu* 436) *und doch bei*«*nahe ohne alle Veranlassung beschlossenen und in wunderähnlicher Schnelligkeit* «*vollführten Bau des Grabens und der Mauer* 433—441; *ferner eine ganz eigen*«*thümliche Unklarheit der Zeitrechnung* 421—445, *dass man ihm wohl kein Un*«*recht thut, wenn man seine Entstehung in eine der späteren Perioden der —* «*bereits sinkenden — Homerischen Poesie setzt; er sollte eine sonst allerdings* «*vorhandene Lücke in der Erzählung ausfüllen.*»

Haec igitur etiam Faesius! Sed quid hoc ad securam unitariorum curam, qui his — necessariis sane ad continendam Iliadis compagem — quisquiliis ita utuntur, quasi ejusdem generis pretiique sint atque praestantissima illa, quae superioribus libris inclusa vidimus, carmina. Unum est, quo excusari queat voluntaria illorum caecitas, quod etiam carminum venatores adhuc satis habuerunt gravissimis vitiis notatis omnia quasi eadem manu ex eadem materie conglutinata communi sententia damnare. Contra necesse erat et obiter legenti quaedam nec male inventa nec exiliter exornata placerent, ut vel Lachmannus septimum suum carmen scilicet initio carens *Θ* 253—484 contineri putavit, et sobrie judicanti improbabile videretur eum, qui «hanc Iliadem ex carminibus pluribus componeret» — verba sunt Kayseri p. 10, quibus suum interpolatorem designavit —, tantam sine ulla necessitate versuum multitudinem fabricatum esse. Eum enim multo facilius breviusque suo negotio perfungi potuisse nemo infitias ibit, qui cogitaverit nihil e consilio supra notato narrari opus fuisse nisi gravem aliquam cladem Jovis voluntate Achivis immissam, qua, ut castrorum munimenta exstruerent, impellerentur. Ejusmodi sane cladem ut unicam aedificandi decimo anno muri causam jam alii aegre desideraverunt ad Nestoris orationem firmandam, cujus exordium *H* 328

πολλοὶ γὰρ τεθνᾶσι καρηκομόωντες Ἀχαιοί

cum omnibus, quae superioribus libris de invicta Diomedis saevitia et de Hectore ejus rei causa preces imperante legimus, tam aperte pugnant, ut profecto in his unitatem illam tantopere laudatam miserrime laborare nemo non videat. Ut hic igitur ab interpolatore neglectum videmus, quod addi et necessario debuit et facillime potuit, ita in Θ plurima ab eo non solum illata sed etiam copiosissime exornata deprehendimus, quae, si simplici centonum opificio suum exsequi vellet consilium, pleraque omnia omittere poterat. Unum quidem hic certe necessario supplevit sed sero, severum Jovis, ne quis deorum aut Achivis aut Trojanis opem ferret, interdictum, quod potius primae cladi muroque erigendo praemittendum fuit. Sed, ut de ceteris taceam, nec opus erat, ut adferretur pluribusque enarraretur Junonis Minervaeque Graecis opitulandi conatus minaci Jovis nuntio irritus redditus, et Teucri aristia Θ 266—334 non minus apte cuivis alii loco inseri poterat. Itaque vix puto Kayserum multos habiturum esse assentientes, cum unum sibi p. 10 confingit hominem operosissimum Iliadis interpolatorem, quippe cui auctori non minus 2444 versus (*H* 17—482, Θ 28—568, *Λ* 597—848, *M* 1—35, *Ξ* 1—152, praeterea p. 31 Boeotiam atque Doloneam et dubitanter p. 34 *N* 345—360, ibid. 685—700, *O* 64—71) adscribit. Tam liquide profecto res complicata expediri non potest.

Itaque haud inutilem me suscepturum esse operam arbitror, si, postquam nuper, quae sit Monomachiae *H* 17—312 contentae ratio atque conditio, accurate demonstravi, cognatam nunc de *H* 313 — Θ 488 (nam inde a Θ 489 Legationis initium esse hic breviter indicasse satis est) quaestionem de integro pertractavero ita, ut diversam variorum fragmentorum in eam Iliadis partem conjectarum indolem quam luculentissime ostendam. Licet, antequam ad ipsum opus accedam, universam ejus partis naturam brevi comparatione illustrare. Eam partem enim quotiescunque perlegi, semper in memoriam mihi revocavit ejusmodi casam Italicam, qualem Goethius noster in divino illo, quod Peregrinator inscribitur, carmine vividissimis coloribus depinxit, scilicet ex antiqui templi columnis ruderibusque caementis rudique materie recentibus lateribus vilique calce pro usus necessitate delectationisque libidine mire conglutinatam. Nec minus enim diversae et originis et indolis membra atque fragmenta in vanam varii corporis speciem eo loco conjuncta invenimus, quae jam singula distinguere et describere aggredior.

Et prima quidem pars, quae libri septimi finem inde a v. 313 habet,

quin futili tantum materie misellaque calce constet, nemo amplius dubitabit, qui accuratius nobiscum eam inspexerit. De argumento quidem satis est ad ipsum Lachmannum legentes ablegasse, qui l. c. singulis enumeratis hoc verissimum adjecit: «*nirgend kommt die scene zur klarheit, die darstellung zur ruhe,* «*man kann dies stück, wie es aller einheit ermangelt, nicht ein besonderes lied nennen.*» Statim ad verba ipsa sermonemque meo more recensendum transgredior.

313 = *I* 669.

314 sq. = *B* 402 sq.

316—320 = *B* 428—431, nisi quod hic in primo versu ut alibi *μίστυλλόν τ' ἄρα τἄλλα καὶ ἀμφ' ὀβελοῖσιν ἔπειραν* legitur, quoniam in sollemni sacrificii narratione combustorum lumborum gustatorumque extorum mentio praecessit. Sed commode succurrit *Ω* 623, quod in embolimum quoque transiit *τ* 422.

321 = *ξ* 437.

322 = *A* 102 et partim alibi, ut *B* 432.

323—326 = *I* 93—97 et partim alibi, ut *B* 432, 283.

327 = *Ψ* 236 et partim alibi, ut *A* 17.

328 = *Δ* 543 (alibi) + *X* 52 (*o* 349) + *B* 323 (alibi). Initio quam inepte illatum sit illud *πολλοὶ γὰρ* —, quivis videt, quamquam non mirabor dissentientes quosdam grammaticos. Clausula vero quantopere his interpolatoribus placuerit, docent *H* 85, 442, 448, 459, 472, 476, *Θ* 53. Quippe etiam in vicinia invenerant *Θ* 510, *I* 45.

329 fundus est *A* 303 *αἷμα κελαινὸν ἐρωήσει περὶ δουρί*, substituto in hastae locum Scamandro, ad quem nondum pugnatum est. Sed nota erat pugna *παραποτάμιος*, in qua Trojanis quidem nihil auxilii tulerat *ποταμός περ ἐύρροος* *Φ* 130. Sed suo periculo

330 *ἐσκέδασ' ὀξὺς Ἄρης* dixit, verbo insolenter ad sanguinem translato, subjecto e clausula *ἐγείρομεν ὀξὺν Ἄρηα* (*B* 440 alibi) desumpto, cum eadem in versus sede semel *μίμνομεν ὀξὺν Ἄρηα* *P* 721 legatur. Neque, unde illud potissimum verbum centonarii memoriae se intulerit, obscurum est: in aure erat *λ* 385 *ψυχὰς μὲν ἀπεσκέδασ'*, ut ex clausula apparet, cui formandae etiam *Z* 284 *κατελθόντ' Ἄιδος εἴσω*, *Γ* 294 *Ἄιδόσδε κάτεισιν* et *Π* 856 (= *X* 362) *ψυχὴ δ' — Ἄιδόσδε βεβήκει* succurrebant.

344 = *I* 710 et partim alibi, ut *Γ* 95.

345. Initium ex *Θ* 489, *ἐν πόλει ἄκρῃ* insulse ex *Z* 88, 297, 317 desumpsit locum contioni minime aptum, quamquam excusare studuit addito 346 *παρὰ Πριάμοιο θύρῃσιν* secutus alius embolimi rationem *B* 788 *οἳ δ' ἀγορὰς*

ἀγόρευον ἐπὶ Πριάμοιο θύρῃσιν. Eodem versu τετρηχυῖα jam novimus ex B 95 τετρήχει δ' ἀγορή.

347 = Γ 203 + Δ 571 (alibi).

348 = Γ 456.

349 = Τ 102 (alibi, etiam supra 68).

350 = ϑ 11 + Γ 458 (Χ 114).

351 = Χ 117 δωσέμεν Ἀτρείδῃσιν ἄγειν + Δ 157 ὅρκια πιστά.

354 et 365 = Α 68, 101 (alibi), qui versus etiam in egregiam illam βουλὴν B 76 transiit unitariorum delicias.

355 = Γ 329.

356 = Ο 48 et alibi.

357—360 = Μ 231—234. Quibus versibus cum μῦθος alterius notaretur, ei suum sermonem opponentem fecit interpolator Paridem 361 iisdem verbis, quibus Hector infra utitur Θ 525

μῦθος δ', ὃς μὲν νῦν ὑγιής, εἰρημένος ἔστω·
τὸν δ' ἠοῦς Τρώεσσι μεθ' ἱπποδάμοις ἀγορεύσω,

initio aliis ex locis αὐτὰρ ἐγώ vix satis apte praemittens.

363. Cfr. Χ 115 sqq. πάντα μάλ', ὅσσα τ' Ἀλέξανδρος — ἠγάγετο — δωσέμεν — ἅμα δ' — ἄλλ' ἀποδάσσασθαι, tum Ν 378 δοῖμεν — Ἄργεος ἐξαγαγόντες; saepe etiam ut in quarta versus sede Ἄργεος legitur, ita ἡμέτερον δῶ junctum quidem semper cum veniendi verbo clausulam explet Σ 385 (424), α 176, β 262, δ 139, ω 115.

364. Cfr. Α 116 ἐθέλω δόμεναι et Ψ 558 (592) sq. οἴκοθεν ἄλλο — ἐπιδοῦναι.

365 = 354, ubi vid. notam.

366 = Χ 352 (alibi) + γ 409.

367 = 326.

368 sq. = 348 sq. Jejunam horum versuum repetitionem jam antiquis criticis offensui fuisse diserta docet scholiastae Α notatio: ἐν ἄλλῳ καὶ ἐνταῦθα (vulgo ἐνταῦθα καὶ) οὗτοι οἱ στίχοι κεῖνται «κέκλυτέ — κελεύει». Et omittunt eos Ven. et Vindob. XLIX.

370 sq. ineptissime ex Σ 298 sq., ubi opportunissimum continent Hectoris ad Trojanos sub dio excubituros imperium

νῦν μὲν δόρπον ἕλεσθε κατὰ στρατὸν ἐν τελέεσσι
καὶ φυλακῆς μνήσασθε καὶ ἐγρήγορθε ἕκαστος,

hic in Priami abusum detorti sunt, substituto pro clausula, quae hic quidem

ferri nullo modo potuit, ὡς τὸ πάρος περ ex *E* 806 (alibi) et notissimo κατὰ πτόλιν exercitus loco. Quamquam alii hic quoque κατὰ στρατόν retinuerunt scholiasta et Eustathio testibus.

372. Saepius et ἠῶθεν sequente eundi verbo initio (ut *Λ* 555) et ἴτω in medio versu (ut *Υ* 355) et κοίλας ἐπὶ νῆας (ut *E* 26) in fine habemus.

373 = τ 222 + *P* 249 (et infra 470).

374 = *Γ* 87.

375 sq. Cfr. δ 681 sqq. κῆρυξ — ἦ εἰπέμεναι — ἔργων παύσασθαι, tum *Ω* 75 (coll. 744) εἴπω πυκινὸν ἔπος, quae ipsa locutio ab hoc loco abhorret. Nec multo melius αἴ κ' ἐθέλωσι ex *I* 255 huc traductum. Sequentibus proxime accedit *N* 535 ἐξῆγεν πολέμοιο δυσηχέος, ὄφρ' ἵκεθ' ἵππους.

377 sq. ὕστερον — νίκην = 291 sq. «Asinus asinum» spoliat!

379 = *I* 79 alibi.

380 = *Σ* 298, qui etiam in *Λ* 730 transiit, hic quidem cum plane ferri nequeat a recentioribus sublatus est. Nostro homine haud indignus videtur.

381. Vid. ad 372.

382. Initium ex *Γ* 125 similibusque locis, alteram versus partem ex *Z* 67, *T* 78 sumpsit insulse Martis famulos iterum inerti concioni adsignans, quam haberi voluit 383 νηὶ πάρα πρύμνῃ propter *K* 35, *Π* 286.

384 et 417 στὰς ἐν μέσσοισιν ex *T* 77 sumpsit, clausulam adeo cum ἅπαξ λεγομένῳ ad imitationem *I* 52 μετεφώνεεν ἱππότα Νέστωρ effinxit.

385 = 327.

386 sq. — εἰπεῖν confecit ex *M* 355 ἠνώγει Πετεῶο — υἱὸς Κεῖσ' ἴμεν atque *K* 563 Ἕκτωρ τε προέηκε καὶ ἄλλοι Τρῶες ἀγαυοί conjunctis. Tum *Δ* 17 εἰ δ' αὖ — πᾶσι φίλον καὶ ἡδὺ γένοιτο adhibuit.

388 = 374.

389 sq. = *X* 115 (κτήμαθ') — ὅσσα τ' Ἀλέξανδρος κοίλῃς ἐνὶ νηυσὶν Ἠγάγετο Τροίηνδ' + *Ω* 764 ὅς μ' ἄγαγε Τροίηνδ'· ὡς πρὶν ὤφελλον ὀλέσθαι, ubi etiam alii ipsius Paridis exsecrationem nostro loco tam inepte intrusam habuerunt. Cfr. ad 363.

391 = 364.

392 = *N* 626 (alibi, ut *Λ* 114) + *Δ* 100 (alibi).

393. Huic componendo adhibuit *Ξ* 275 ἦ μὲν ἐμοὶ δώσειν Χαρίτων μίαν et ο 16 κασίγνητοί τε κέλονται non nimis feliciter in copulae locum substituto γε!

394—397 = 375—378.

398 = *I* 29 (693 alibi), quod silentium quam inepte h. l. Graecorum proceribus adscribatur Trojani praeconis oratione quasi attonitis, quivis videt.

399 = *I* 31 (694), unde etiam Diomedi respondendi «satis pro imperio» partes inepte tradidit.

402 ὀλέθρου πείρατ' ἐφῆπται ex *M* 79.

403 sq. = *I* 50 sq. (710 sq. alibi).

405 προσέφη κρείων Ἀγαμέμνων ex *A* 130 (alibi).

406 sq. Ante oculos habuit β 111 sq. σοὶ δ' ὧδε μνηστῆρες ὑποκρίνονται, ἵν' εἰδῇς Αὐτὸς —, cujus loci e vicinia 114 ἁνδάνει αὐτῇ clausulam quoque desumpsit.

408. οὔ τι μεγαίρω satis inepte ex β 235. ϑ 206 (cfr. *Δ* 54) Agamemnoni dedit.

409. οὐ γάρ τις φειδώ, in quo apte explicando frustra laboraverunt interpretes, ineptissime ex ξ 92 = π 315 desumpsit, ut 410 μειλισσέμεν ex γ 96 = δ 326 αἰδόμενος μειλίσσεο insolenter addito genitivo. Ita etiam supra 401 γνωτὸν δέ ex ω 182 transtulit. Clausula νεκύων κατατεθνηώτων nota est, nec immemor fuit λ 218 ἀλλ' αὕτη δίκη ἐστὶ βροτῶν, ὅτε κέν τε θάνωσιν.

411 sq. satis imperite ex *K* 328 sq. confecit:

> ὣς φάθ'. ὁ δ' ἐν χερσὶ σκῆπτρον λάβε καί οἱ ὄμοσσεν·
> ἴστω νῦν Ζεὺς αὐτός, ἐρίγδουπος πόσις Ἥρης,

ubi cum jurisjurandi argumentum diserte addatur, noster quidem inepta brevitate ὅρκια — ἴστω contentus fuit sceptro tum adscribens, quod auctor ibid. 461 de spoliis Minervae dedicandis narraverat — Ἀθηναίῃ — Ὀδυσσεὺς — ἀνέσχεθε χειρί. Mirum etiam, quod sceptrum non Jovi, quem solum invocavit, sed diis omnibus sustulit. Scilicet in mento habebat *Z* 200 ἀπήχθετο πᾶσι θεοῖσιν. Saepius jam in hisce artificibus ejusmodi invenimus casus memoriales.

413 = *M* 74 (alibi) + *N* 657 (ut jam supra *H* 82).

414. Certe initium ad *Γ* 134 οἳ δὴ νῦν ἕαται σιγῇ conformavit. Τρῶες καὶ Δαρδανίωνες hic et *Θ* 154 propriae farinae sunt.

415 = *B* 789 (et cfr. *Ω* 84, 99 εἵαθ' ὁμηγερέες) + ψ 91 ἧστο — ποτιδέγμενος, εἴ τί μιν εἴποι Ἰφθίμη ἄλοχος.

416 confecit ad exemplum *I* 649

> ἀλλ' ὑμεῖς ἔρχεσθε καὶ ἀγγελίην ἀπόφασθε,

memor simul π 340 ἐφημοσύνην ἀπέειπεν.

417. Cfr. ad 384 et ξ 526.

419 = *Λ* 215 (alibi) + *θ* 500 (= *ω* 117).

420. Cfr. *Ψ* 49 *ὄτρυνον — ὕλην τ' ἀξέμεναι* et 111 *ὤτρυνε — ἀξέμεν ὕλην*.

421 sq. = *τ* 433 sq., quos versus ut traduceret, simili euntium conditione motus esse videtur: *οἳ δ' ἐς βῆσσαν ἵκανον*.

423. Cfr. *Ω* 307 *οὐρανὸν εἰσανιών*.

425. Cfr. *Λ* 829, 845 *ἀπ' αὐτοῦ δ' αἷμα κελαινὸν Νίζ' ὕδατι*; tum *ἄπο βρότον αἱματόεντα* ex *Ξ* 7, *Σ* 345, *Ψ* 41 sumpsit.

426. Initium ex *Π* 3 (alibi, ut etiam *ω* 46) deprompsit, clausulam ad similitudinem *I* 214 *κρατευτάων ἐπαείρας* effinxit respiciens simul *Ω* 589 sq. *λεχέων ἐπέθηκεν ἀείρας — ἤειραν — ἐπ' ἀπήνην*.

427. *οὐδ' εἴα* similiter saepius occurrit, ut *η* 274; *Πρίαμος μέγας* ex *Ω* 477 succurrit.

442 = *E* 84 (alibi) + *B* 323 (alibi).

Concionem deorum 443—464 omnes Alexandrini rejecerunt: *τὴν τῶν θεῶν ἀγορὰν ἠθέτουν οἱ περὶ Ζηνόδοτον καὶ Ἀριστοφάνη καὶ αὐτὸς Ἀρίσταρχος*. Causam atheteseos aliud continet scholion: *οἱ δὲ θεοί: ἕως τοῦ «ὣς οἱ μὲν τοιαῦτα» ἀθετοῦνται στίχοι κβ', ὅτι περὶ τῆς ἀναιρέσεως τοῦ τείχους πρὸ τῆς τειχομαχίας* (*M* 4 sqq.), *ὡς ἂν μὴ προειρηκὼς ἐνθάδε*. «Et discrepant haec», inquit Friedlaend. Ariston. p. 135, «ab iis, quae dicit Neptunus de muro a se et Apolline exstructo.» Nec tamen rationes defuerunt, quibus alii poëtam ductum perhibebant, ut hanc narrationem interponeret, quas rationes ex scholiis petat qui hujuscemodi nugarum cupidus est. Nos quidem interpolatoris manum hic quoque agnoscimus, qui argumenti summam — neglectos deos *νεῶν — ἑκατόμβας* 449 sq. = *M* 5 sq. et Neptuni iram — ex Teichomachiae prooemio hausit, rem ipsam variis laciniis inepte exornavit, ut haec tabula docet:

443 = *Δ* 1 + *Λ* 609 (alibi).

444 = *K* 524 *θηεῦντο δὲ μέρμερα ἔργα* + *Γ* 130 sq. *ἵνα θέσκελα ἔργα ἴδηαι — Ἀχαιῶν χαλκοχιτώνων*. Et quis nescit *μέγα ἔργον?*

445 = *E* 420 (alibi) + *Ξ* 384 (alibi).

446 = *E* 762 + *τ* 107 (cfr. *ρ* 386).

447 ineptissime ex *Ξ* 107 *νῦν δ' εἴη, ὃς τῆσδέ γ' ἀμείνονα μῆτιν ἐνίσποι* et *β* 137 *μῦθον ἐνίψω* conflavit. Quaenam enim haec est interpretatio adoptata scilicet a recentioribus: *ἀνακοινώσεται διὰ θυσιῶν συνεργοὺς*

αὐτοὺς θέλων λαβεῖν· οἱ γὰρ θύοντες εἴσονται παρὰ θεῶν, εἰ δεῖ ἔργοις ἐγχειρεῖν ἢ οὔ! Injuriam profecto adolescentulis facimus, si in enarrandis, si diis placet, summi poëtae carminibus tales iis quasi bona fide propinamus ineptias, quibus haec omnia centonariorum opificia laborare videmus. Nam similia et in Chryseidis redditione et in senum consilio et in Catalogi interpolationibus jam deprehendimus, nec in posterum desiderabimus.

448 haud feliciter et *οὐχ ὁράᾳς* ex *O* 555, *Φ* 108 et *δ' αὖτε*, quod hic recte positum Graecos innueret iterum jam muri conditores, ex aliis locis transscripsit. Clausula notissima est.

451 et 458 rursus ex *ι* 264 *τοῦ δὴ νῦν γε μέγιστον ὑπουράνιον κλέος ἐστίν* (cfr. *K* 212) et *τ* 108 *σευ κλέος οὐρανὸν εὐρὺν ἱκάνει* conformavit adsumpto *Θ* 1 = *Ω* 695 *Ἠὼς — ἐκίδνατο πᾶσαν ἐπ' αἶαν*, et insulse quidem. Nam illud *ὅσον* cum *κλέος* potius jungendum quam ad orbem terrarum almo lumine collustratum referendum esse jam Aristarchus intellexit scribendo *ὅσην*, quod ipsum alia laborat difficultate.

452. Cfr. *X* 387 *τοῦ δ' οὐκ ἐπιλήσομαι.*

453. *ἥρῳ: ἡ διπλῆ, ὅτι δισυλλάβως καὶ ἐν Ὀδυσσείᾳ ἥρῳ Δημοδόκῳ.* Jam Alexandrini igitur viderunt versus initium ex *ϑ* 483 desumptum esse. Tum *πολίσσαμεν* male ex *Υ* 217 *Ἴλιος — πεπόλιστο* ad murum transtulit, quo *Φ* 446 *πόλιν πέρι τεῖχος ἔδειμα* exprimeretur, ut jam scholia indicant: *πολίσσαμεν ἀντὶ τοῦ περὶ τὴν πόλιν ᾠκοδομήσαμεν.* Postremo clausulam ex *O* 30 *ἀθλήσαντα* adscivit.

454 = *Δ* 30.

455 = *ν* 140. Eundem versum infra *Θ* 201 habemus.

456. Orationis initium ex *Ω* 220 sqq. imitatus est.

457. Cfr. *Δ* 91 *ὅς νῦν πολλὸν ἄριστος* et *Φ* 107 (alibi) *ὅπερ σέο πολλὸν ἀμείνων* + *O* 510 (alibi) *χεῖράς τε μένος τε.* Et

459. *ἄγρει μάν* ex *E* 765 sustulit, sed neglexit eam formulam semper continuo imperativo jungi: vid. praeterea *Δ* 512, *Ξ* 271, *ν* 149, *φ* 176. Quae sequuntur, nota sunt.

460 = *O* 499.

461 *τεῖχος ἀναρρήξας* (aliud enim est *τεῖχος ῥηξάμενοι* *M* 90) male ex *Υ* 63 *γαῖαν ἀναρρήξειε Ποσειδάων* (cfr. *Σ* 522) immutavit, simul in aure habens *τεῖχος ἀμαλδύνας* *M* 32, quo verbo tum 463 abusus est. Porro *εἰς ἅλα πᾶν καταχεῦαι*, quo redderet illud *M* 26 *ἁλίπλοα τείχεα θείη*, com-

posuit ex *A* 314 *καὶ εἰς ἅλα λύματ' ἔβαλλον* et *τ* 206 *ἐπὴν Ζέφυρος καταχεύῃ*, verbo non nimis feliciter usurpato.

462 = *M* 31.

463. Versus satis jejunus ex *M* 12 *μέγα τεῖχος Ἀχαιῶν* et 18 *τεῖχος ἀμαλδῦναι* confectus est.

464 = *E* 274 (alibi).

Vides locum ab Alexandrinis proscriptum ceteris nec meliorem nec pejorem, sed prorsus ejusdem farinae esse, quam etiam in iis, quae usque ad finem libri sequuntur, agnoscimus.

465 = *β* 388 (alibi) + *T* 242 (alibi) + *H* 444.

466 fere ex *B* 399 *κάπνισσάν τε κατὰ κλισίας καὶ δεῖπνον ἕλοντο*, cujus loci ex vicinia 402, 410, 422 sqq. etiam *βουφόνεον* suum *ἅπαξ λεγόμενον* contrahere ausus est.

Quae deinde narrantur de vino ex insula Lemno advecto obiter intuenti melioris originis videri possunt. Sed singula tamen nimis exilia sunt et magnam partem aliunde petita. Fundus est *Ψ* 740 sqq. ubi Achilles pernicitatis praemium ponit poculum — *ἓξ δ' ἄρα μέτρα χάνδανεν* — coll. hic 471 *χίλια μέτρα*, quod *Φοίνικες ἄγον ἄνδρες* (*οἶνον ἄγουσαι* hic 467) — *στῆσαν δ' ἐν λιμένεσσιν* (*παρέστασαν* ibid.), *Θόαντι δὲ δῶρον ἔδωκαν* (*χωρὶς* — *δῶκεν* hic 470 sq.), tum vero *ὦνον ἔδωκεν* — *Ἰησονίδης Εὔνηος* (ut hic 468, 471). Tum ad 467 sq. adhibuit *O* 255 *ἐξ Ἴδης προέηκε παριστάμεναι*, ad 469 *B* 728 *τόν ῥ' ἔτεκεν Ῥήνη ὑπ' Ὀιλῆι* et *B* 105 (alibi), ad 470 *δ* 130 *χωρὶς δ' αὖθ' Ἑλένῃ — πόρε — δῶρα* et (ut supra 373) *P* 249, ad 472 praeter dilectum illud *καρηκομόωντες Ἀχαιοί* (328, 442, 448, 459, 476) ex *Θ* 506, 546 *οἰνίζοντο* quamquam sensu paullum diverso exemit, ad 473 praeter alios locos inprimis *α* 184 *πλέων — μετὰ χαλκόν, ἄγω δ' αἴθωνα σίδηρον*, ad 474 ibid. 108 *ῥινοῖσι βοῶν, οὓς ἔκτανον αὐτοί* adhibuit. — 475 *ἀθετεῖται, ὅτι νεωτερικὴ ὀνομασία τοῦ ἀνδράποδον· οὐδὲ γὰρ παρὰ τοῖς ἐπιβεβληκόσιν Ὁμήρῳ νοεῖται* (*κεῖται* recte Friedlaend. Ariston. p. 135). *λυπεῖ δὲ καὶ τὸ ἄλλοι πλεονάζον*. Nobis quidem propter id ipsum versus interpolatoris videtur, qui clausulam ex *I* 88 *τίθεντο δὲ δόρπον* et *γ* 420 *ἐς δαῖτα θάλειαν* confecit.

Qui restant versus septem neminem praeter unitarios aut fallent aut delectabunt: tam inepte ex fragminibus undecunque collatis conglutinati sunt. Ita

476 decantatae clausulae demptum ex *Σ* 354 initium praemisit; 477

δαίνυντο primae sedi ex *η* 203, *δ* 9 intulit, cetera ex *B* 130, 815 (alibi), qui versus et ipsi recentiores sunt, commiscuit; 478 inepte per totam noctem mala Graecis machinantem facit Jovem quippe furatus *ξ* 243, ubi apte legitur *αὐτὰρ ἐμοὶ δειλῷ κακὰ μήδετο μητίετα Ζεύς*; 479 *σμερδαλέα κτυπέων* ex noto illo *σμερδαλέα ἰάχων* et *μέγα δ' ἔκτυπε μητίετα Ζεύς* *O* 377 (cfr. *P* 595, *φ* 413) conflavit, clausulam ex *χ* 42 aliisque locis surripuit. Ad 480 et 481 concinnandos pluribus usus est: primum succurrit *Ψ* 218 sqq. *ὃ δὲ πάννυχος — ἐκ κρητῆρος ἑλὼν δέπας — οἶνον ἀφυσσάμενος χαμάδις χέε*, fortasse etiam *Ω* 284 sq. *οἶνον ἔχουσ' — ἐν δέπαϊ, ὄφρα λείψαντε κιοίτην* et *Γ* 300 *χαμάδις ῥέοι, ὡς ὅδε οἶνος*. Tum aderant talia, quale *O* 714 *ἐκ χειρῶν χαμάδις πέσον*; nec *οὐδέ τις ἔτλη* in fine positum pluribus caret exemplis ut *Α* 534. Duplex *πρίν*, quod removebat Aristarchus scribendo *πιέμεναι*, ex *Ξ* 46 sq. adsumptum esse jam antiqui notaverunt; *λεῖψαι* eadem in versus sede *μ* 362, *ὑπερμενέι Κρονίωνι* *B* 403 et alibi legitur. Postremo 482 cum *I* 713 *κοιμήσαντο καὶ ὕπνου δῶρον ἕλοντο* congruit. Zenodotus et hunc et primum sequentis libri versum sustulit.

Vides do vili hujus materiae indole dubitari non posse. Nihil, ubi paullo liberius compilator versatus est, inveniri potest nisi v. 331—343 et 428—441, quibus versibus de mortuis sepeliendis atque munimentis exstruendis primum Nestoris admonitio tum ipsa narratio continetur. Sed ne hic quidem suam illum exuisse naturam infra apparebit, ubi copiosius de horum versuum consilio et argumento disserendi locus erit. Singuli praeterea qui restant versus tantum non omnes habent, quo aliquem scrupulum injiciant. Ita 352

ψευσάμενοι μαχόμεσθα· τῷ οὔ νύ τι κέρδιον ἧμιν

et verbum prima sede positum hoc uno loco mire cum accusativo *ὅρκια πιστά* conjungitur, nec satis apte ad fallacem aliorum locorum similitudinem confectam esse clausulam sensit interpolator, qui insulsissimum versum allevit

ἔλπομαι ἐκτελέεσθαι, ἵνα μὴ ῥέξομεν ὧδε,

cujus de vitiis sufficit Aristonici notam adscripsisse: *ἀθετεῖται, ὅτι ἀγνοήσας τις, ὅτι ὑπακοῦσαι δεῖ τῷ οὔ νύ τι κέρδιον ἧμιν τὸ ἔσται, ὡς ἐλλείποντος τοῦ λόγου προσανεπλήρωσεν· καὶ ὅτι τὸ ἵνα οὐχ Ὁμηρικῶς παρείληπται ἀντὶ τοῦ ἐάν.*

In abrupto Diomedis interdicto 400 sq.

μήτ' ἄρ τις νῦν κτήματ' Ἀλεξάνδροιο δεχέσθω
μήθ' Ἑλένην· γνωτὸν δέ, καὶ ὃς μάλα νήπιός ἐστιν,

insolenter positum esse γνωτόν, quod commodius adeo ω 182 legitur

γνωτὸν δ' ἦν, ὃ ῥά τίς σφι θεῶν ἐπιτάρροθος ἦεν,

jam ii intellexerunt ex antiquis, qui pro eo γνώτω scripserunt.

Tum 410 nova est et inaudita locutio πυρὸς μειλισσέμεν ὦκα detorta ex ea, quam supra habuimus 79 sq. = Χ 342 sq. πυρός με — λελάχωσι θανόντα. Nec, si ceteros locos, in quibus ἀμφότερον legitur — Δ 60 = Σ 365, Δ 145, Ν 166, ξ 505, ο 78 —, comparaverimus, probabimus nostri v. 417 sq.

— — — τοὶ δ' ὁπλίζοντο μάλ' ὦκα,
ἀμφότερον, νέκυάς τ' ἀγέμεν, ἕτεροι δὲ μεθ' ὕλην.

Postremo 424

ἔνθα διαγνῶναι χαλεπῶς ἦν ἄνδρα ἕκαστον

et rem confinxit satis incredibilem — quis enim credat omnes omnino mortuos ita aut laniatos aut cruore oblitos fuisse, ut difficile esset eos dignoscendi negotium? — scilicet abusus Ψ 239 sq.

ὀστέα Πατρόκλοιο Μενοιτιάδαο λέγωμεν
εὖ διαγιγνώσκοντες· ἀριφραδέα δὲ τέτυκται,

nec usitate scripsit χαλεπῶς ἦν, quod sensit librarius qui pro eo contra metrum substituit χαλεπὸν ἦν, scilicet memor et κακῶς ἦν eadem in sede Ι 551 positi et Τ 186 — χαλεπῶς δέ σ' ἔολπα τὸ ῥέξειν.

Unum, quem ipse fecit, versum ab omni vituperatione liberum esse concedo 362

ἀντικρὺς δ' ἀπόφημι· γυναῖκα μὲν οὐκ ἀποδώσω.

Sed, ut omnino minimum saepe intervallum esse dicitur inter ima et summa, ita statim octavi libri initium prorsus diversae est naturae. Sensit hoc jam Kayserus, cum, uti supra vidimus, Θ 1—27 a communi, quam pronuntiavit, damnatione exemit; sed eandem spirant splendidarum imaginum magnificentiam v. 41—52, quibus versibus partim infra de simili Neptuni itinere repetitis (Ν 23—26 = Θ 41—44, Ν 33 coll. Θ 44, Ν 34 sq. = Θ 49 sq.) Jovis aureo curru insistentis ab Olympo ad Idam vectura vividissime depingitur. Nec profecto cujus hic carminis spectabile habeamus fragmentum, obscurum esse potest: ut Neptunus ille nullis machinis, quominus Jovis vigilantiam fallat, prohiberi potest, ita hic quidem Jupiter tantae potentiae jactatione universos deos deterrens idem profecto est, quem supra in dissertat. IV, p. 22 in fragmentis Diomedis aristiae intrusis Junonem atque Minervam minaci Iridis nuntio revocantem vidimus. Et ecce bona

pars illorum fragmentorum novis insuper versibus ejusdem plane coloris atque dignitatis adaucta etiam infra Θ 350—437 legitur, ita ut disjuncta atque duos in locos dispersa membra poëtae facillime in pristini corporis integritatem rursus componere possimus hoc modo:

Θ 350—380 τοὺς δὲ ἰδοῦσ' — ἐπὶ νηυσὶν 'Αχαιῶν.
Θ 381—383 = *E* 719—721 ὣς ἔφατ' — Κρόνοιο.
E 722—732 Ἥβη — αὐτῆς.
Θ 384—388 = *E* 733—737 αὐτὰρ — δακρυόεντα.
E 738—744 ἀμφὶ δ' ἄρ' — ἀραρυῖαν.
Θ 389—396 = *E* 745—752 ἐς δ' ὄχεα — ἵππους.
Θ 397—437 Ζεὺς — ἦτορ.

Haec qui uno tenore perlegerit, fateatur necesse est nostram artem quasi eam chirurgicae partem, quam plasticam vocant, non solum secando et detrahendo sed etiam suendo et conjungendo salutem afferre. Pertinere vero illud jam CVI versibus constans fragmentum ad carmen, cui *ΔΙΟΣ ΑΠΑΤΗ* nomen est, cum supra jam l. c. prodiderim, hic statim breviter addere placet ejusdem illius carminis initium Θ 1—27, 41—52 contineri. Partem quidem veri jam Hermannus noster divinatus erat in dissert. de interpolationibus Homeri p. 12 sq. (Opuscc. V, p. 63), ubi «conjungat aliquis», inquit, «VIII. 1—51. cum XIII. 4. seqq. Emergere, opinor, Homerum ex Homero sentiet, quaeque divulsa ineptissima erant, conjuncta fieri aptissima». Nec dubito, quin ille summus criticus, cujus

«postque magisque viri nunc gloria claret,»

quidquid clamant nostra aetate «deficientis ingenii» nasutuli quidam homunculi, olim, dum vivebat, fortissimi equitis abjecti adulatores — σύνες, ὅ τοι λέγω; —, quin ille, inquam, totam rem perspexisset, si post dissertationem illam jam ante Lachmanni considerationes summi a se aestimatas scriptam toto animo ad haec Homeri studia reversus esset. Vidisset, opinor, Jovi in principio libri XIII., ut «neutri exercitui ullum deum opitulaturum putaret Graecis in summum discrimen conjectis», causam fuisse gravissimam non solum, quod «absterruisset ab isto consilio deos» universos, sed etiam, quod et uxorem semper refractariam et filiam ceteroquin amatissimam eodem vehementissimae minationis convicio ab ipso conatu repressisset.

Sed, quomodocunque de his statuitur, de tollendis versibus 28—40, quos Bekkerus Alexandrinorum judicium secutus nuper imae paginae ad-

scripsit, neminem jam amplius dubitaturum arbitror. Habemus profecto nobili antiquae columnae fragmento interlitam vilissimam calcem. Tu audi modo Aristonicum ad 28: ἐντεῦθεν ἕως τοῦ πρόφρονι μυθέομαι ἀθετοῦνται στίχοι ιγ', ὅτι ἐξ ἄλλων τόπων μετάκεινται. καὶ ἐν τοῖς κατὰ μέρος διαπίπτει, οὐκ ὀρθῶς χρώμενος ταῖς λέξεσιν ὀδυσσαμένοιο τεοῖο. τοῦτο γάρ ἐστι τοῦ σοῦ, θέλει δὲ ὁ λόγος ὀργισθέντος σοῦ, ἀσυνάρθρως. Quod judicium rectissimum esse accuratior horum versuum perlustratio facile docebit:

28—30 = *I* 430—432 (cfr. ibid. 693—696).

31 = α 45, unde etiam recentiores imitatores desumpserunt α 81, ω 472.

32 = *Σ* 197 + *E* 892. Nec similia desunt, ut *B* 301 εὖ γὰρ δὴ τόδε ἴδμεν et τ 493, ubi Euryclea firmum domino silentium promittit his:

οἶσθα μέν, οἷον ἐμὸν μένος ἔμπεδον οὐδ' ἐπιεικτόν.

Et cfr. infra ad 463.

33. Initio saepius legi ἀλλ' ἔμπης notum est: proxime ad nostrum locum, si bene memini, accedit δ 100 ἀλλ' ἔμπης πάντας μὲν ὀδυρόμενος. Tum *Δαναῶν* — *αἰχμητάων* suppeditavit λ 559, cui similis est clausula *Δαναῶν* — ἀσπιστάων *N* 680.

34 = *Θ* 354.

35—37 majore libertate sed satis infeliciter composuit. Neque enim aut in hac rhapsodia aut in iis, qui sequuntur, Iliadis libris Minerva unquam consilium subdit laborantibus in proelio Achivis. Sed ante oculos habebat interpolator Telemacheae Minervam Ulixis filio tam salutaria consilia suppeditantem, cujus beneficii et in deorum concilio α 88 sqq. diserte et in Telemachi colloquio β 26—28 tecte mentionem facit, hic quidem verbo usa etiam in nostrum locum illato: ἄλλα δὲ καὶ δαίμων ὑποθήσεται. Nec dubito, quin ex eodem carmine gravissimum illud α 61 τί νύ οἱ τόσον ὠδύσαο, Ζεῦ, quod semel auditum nemini unquam memoria excidet, in causa fuerit nostro, ut illud inauditum poneret ὀδυσσαμένοιο τεοῖο. Tum

38 τὴν δ' ἐπιμειδήσας ex Epipolesi desumpsit, ubi *Δ* 356 Agamemnon subridendo offensum placare studet irascentis Ulixis animum, quem ipsum irridentem facit iisdem verbis Doloneae auctor *K* 400 stolidae trepidantis speculatoris aviditati.

39 sq., qui versus hic quidem quid sibi velint nemo facile dixerit, commodius sane infra leguntur *X* 184 sq., quamquam nec hic jam meam celare volo sententiam, qua totum illud Jovem inter atque Minervam colloquium

X 166 — 188 a recentiore diasceuasta intrusum censeo ad similitudinem ejus deliberationis, quam *Π* 432—458 de Sarpedonis sorte cum Junone uxore instituit deum pater atque hominum rex.

Contra inter Jovis interdictum in deorum concilio pronuntiatum (*Θ* 1—27, 41—52) atque imperium per Iridem Junoni Minervaeque transmissum (*Θ* 350 sqq.) aliquam narratam fuisse Achivorum cladem tam gravem, ut prae eorum misericordia atque Hectoris odio Juno atque Minerva Jovis minas neglegere statuerint, non opus est demonstretur. Potius hoc quaeritur, utrum is continuae narrationis hiatus probabiliter iis, quae post *Θ* 52 leguntur, expleri possit. Ac mihi quidem, etsi in re incerta nihil pro certo affirmare ausim, haud inepte tamen v. 53—77 sequi videntur. Quid contradici possit, me minime fugit: nimis jejunos esse nimis universe loquentes hos versus atque ab omni accuratiore gestarum rerum expositione destitutos, quam ut «os magna sonaturum» hujus quidem poëtae eos effudisse putari queat. Verum enim vero ille, si bene eum novi — quod ut interim mihi credatur, aliquo meo jure postulare mihi videor —, diis maxime atque divinis rebus delectatus mortales utpote pusilla divinae potentiae ludibria non aliter orationis copia luminibusque exornare consuevit, nisi ubi numina ipsa in mediis hominibus versari atque rebus eorum suas manus injicere coepissent. Quod si conceditur, nihil magnopere vituperabitur in v. 53—58, ubi quam brevissime utriusque exercitus adventus narratur: nam *B* 863 μέμασαν δ' ὑσμῖνι μάχεσθαι et *B* 809 πᾶσαι δ' ὠΐγνυντο πύλαι, ἐκ δ' ἔσσυτο λαός potius ex nostro loco illuc illata sunt. Nec nimis mirabimur, si egregiam descriptionem *Θ* 60—65 integram ex antiquiore poëta *Δ* 446—451 desumpsit secundum ea, quae nuper monui in dissertat. V, p. 8, quemadmodum idem non dubitavit luculentissimam equi superbientis imaginem, quocum Homiliae auctor *Z* 506—511 Paridem contulerat, *O* 263—268 ad Hectorem transferre Apollinis beneficio resuscitatum, ubi non recte puto quatuor versibus 265—268 privatam esse ab Aristarcho comparationem, quae «aut sit, ut est, aut non sit». Unus tamen versus supra tollendus erat 59

πεζοί θ' ἱππῆές τε· πολὺς δ' ὀρυμαγδὸς ὀρώρει,

qui etiam in *B* 810 et ω 70 transiit. Quippe habemus hic v. 63 πολὺς δ' ὀρυμαγδὸς ὀρώρει de bellico concursantium hostium tumultu ut et *K* 185 — nec abludit in comparatione eidem rei adhibita δρυτόμων ὀρυμαγδός *Π* 633 —, qua clausula adjecta ad ἱππῆες πεζοί τε *Λ* 529 formula exstitit interpolatoribus gratissima.

3

Sed major sane est dubitandi materia in sequentibus v. 66—74:

ὄφρα μὲν ἠὼς ἦν καὶ ἀέξετο ἱερὸν ἦμαρ,
τόφρα μάλ' ἀμφοτέρων βέλε' ἥπτετο, πῖπτε δὲ λαός.
ἦμος δ' ἠέλιος μέσον οὐρανὸν ἀμφιβεβήκει,
καὶ τότε δὴ χρύσεια πατὴρ ἐτίταινε τάλαντα,
ἐν δ' ἐτίθει δύο κῆρε τανηλεγέος θανάτοιο,
Τρώων θ' ἱπποδάμων καὶ Ἀχαιῶν χαλκοχιτώνων,
ἕλκε δὲ μέσσα λαβών· ῥέπε δ' αἴσιμον ἦμαρ Ἀχαιῶν·
αἳ μὲν Ἀχαιῶν κῆρες ἐπὶ χθονὶ πουλυβοτείρῃ
ἑζέσθην, Τρώων δὲ πρὸς οὐρανὸν εὐρὺν ἄερθεν.

Duo priores versus etiam *Λ* 84 sq. non minus apte positi inveniuntur, ut, utrius loci prius fuerint, dubitari possit; primus versus etiam *ι* 56 legitur, alterum Apatae poëta ad carminis exitum exornandum adhibuit O 318 sq.

ὄφρα μὲν αἰγίδα χερσὶν ἔχ' ἀτρέμα Φοῖβος Ἀπόλλων,
τόφρα μάλ' ἀμφοτέρων βέλε' ἥπτετο, π ῖ π τ ε δ ὲ λ α ό ς.

Nihil igitur impedit, quominus idem auctor hic quoque ea formula uti potuerit. Tum qui sequitur versus meridiem designans aeque bene legitur sed conjunctivo posito de Protei quotidiana consuetudine *δ* 400: his locis et iis, quos modo adduxi, *ι* 58 conjunxit is, qui pingui ingenio in Patrocleam *Π* 777—779 intrusit versus nimis patienter adhuc toleratos.

Sed in iis qui sequuntur versibus infelicissime nobilissimum locum *X* 209—213 transscriptum esse jam Aristarchus sensisse videtur, quamquam ultimis tantum, quos diasceuasta de suo addidit, infestus: audi Aristonicum ad 73 sq.: *ἀθετοῦνται, ὅτι ὑπὲρ ἑκάστου στρατεύματος κῆρα ζυγοστατεῖ ὁ Ζεύς, οὐ πλείους, ὡς ἐπὶ Ἀχιλλέως καὶ Ἕκτορος· ὁ δὲ διασκευαστὴς ἐξέλαβε πολλάς. εἰ δέ τις δύο ὑπὲρ ἑκατέρου ἵστασθαί φησι, ῥυόμενος τὴν σύγχυσιν τοῦ δυϊκοῦ σχήματος, ἄλογον· πρὸς τί γὰρ δύο, ἀλλ' οὐ μία;* Et secuti sunt recentiores, si bene memini, omnes. Sed ne sic quidem illos «praeclaros versus» bene «Achivis aptatos» esse recte judicavit H e r m a n n u s in dissertat. d e i t e r a t i s a p u d H o m e r u m edita a. MDCCCXL, p. 7. Nam profecto ambae illae mortiferae sortes, quae egregie primorum heroum pari respondent, satis mire ad universas utrasque copias atque ad duces non minus quam ad milites referuntur, praesertim cum non de internecione, sed tantum de fuga alterius exercitus agatur, ut maxime illud *αἴσιμον ἦμαρ Ἀχαιῶν* — cfr. etiam *κ* 280 — a mendacii aut gravissimae neglegentiae crimine liberari nequeat. Nolo premere, quod Jupiter per totam Apatam Graecis inimicissimus hic

quidem, utrum iis an Trojanis clades injicienda sit, extensis lancibus quasi Fatum quoddam se superius consulere videtur, cum in simplici Homericorum dijudicatione philosophorum adyta adire reverear, quorum de meditationibus profundissimis vel Porphyrii scholia ad hunc locrem servata copiosissime testantur.

Itaque non defuturos arbitror, qui his lancibus diligenter pensitatis totum locum v. 66—74 ad centonarium opificium rejiciant. Et falsam esse hanc sententiam equidem minime omnium certo pronuntiaverim, quamquam tum excidisse totam de cladis initio narrationem statuendum sit. Fieri tamen potuit, ut Apatae auctor, cujus ingenio mire placuisse conjicias aureas Jovis lances, accommodate iis utentem fecerit summum moderatorem hoc uno versu contentus:

καὶ τότε δὴ χρύσεια πατὴρ ἔκλινε τάλαντα.

Vid. *T* 223 sqq.

— — — *ἐπὴν κλίνῃσι τάλαντα*
Ζεύς, ὅς τ' ἀνθρώπων ταμίης πολέμοιο τέτυκται,

et cfr. *Π* 658 *γνῶ γὰρ Διὸς ἱρὰ τάλαντα.*

Sed de his quomodocunque statuitur, ultimos versus 75—77 quamquam et ipsos formulis partim expletos commode describendae cladi praemitti potuisse nemo negabit. Eam ipsam vero quomodo narraverit nescimus, nec facile quis aliis ex locis probabiliter suppleverit, quae prorsus excidisse videntur fortasse non nimis multa. Nostrum enim poëtam ab humanis rebus singulatim accurateque exponendis fere abstinere supra jam monui.

Hoc vero confidenter affirmari debet, quae jam sequuntur v. 78—211, aliena esse ab Apatae auctore. Quae etiamsi egregie atque condigne essent scripta, ut sunt pleraque inepte excogitata et inscite expressa, jam propterea ad illum referri non possent, quod in iis Agamemnon Diomedes Ulixes memorantur, qui ut in ceteris carminibus Agamemnonis Aristia recentioribus ita etiam in nostro nusquam inter pugnantes recensentur. Itaque hic quidem taedioso singula excutiendi labore supersedere poterimus: neque enim quisquam adversabitur, opinor, nostrae sententiae, qua hanc quintam particulam non sane ad vilissimas consutoriae fabricae feturas detrudendam sed tamen imitatorio illarum rhapsodiarum generi, cujus insigne exemplum Hectoris Monomachiam esse nuper demonstravimus, adscribendam censemus. Sufficit igitur pauca quaedam breviter perstringere, quae partim jam notavit Kayserus l. c. p. 12.

Volneratum Nestoris equum v. 81 sqq. ad Patroclei Pedasi similitudinem effinxit *Π* 467 sqq., qua in re tamen volnus equo inflictum haud inficete 83—85 accuratius cum indicasse lubenter concedo. Sed laus, quam propter hanc artem ei tributuri sumus, eo minuitur, quod equum, quem unicum Nestori esse putavimus, quoniam altum fuit de ceteris silentium, subito **ἐν παρηορίῃσιν** tantum ut Pedasum (*Π* 152) alligatum fuisse sero concludimus ex v. 85 sqq.

ὄφρ' ὁ γέρων ἵπποιο παρηορίας ἀπέταμνε
φασγάνῳ ἀίσσων, τόφρ' Ἕκτορος ὠκέες ἵπποι
ἦλθον ἀν' ἰωχμόν, θρασὺν ἡνίοχον φορέοντες
Ἕκτορα,

ubi simul Hectorem miramur non solum bellatorem sed etiam aurigam. Nec minus miramur in iis, quae statim narrantur, Ulixem non solum fugientem, sed etiam ignava fuga Nestori salutem afferentem quamquam a Diomede demum suum in currum recepto. Verum non huic sed Ulixi frustra ad resistendum incitato hoc salutare facinus adscribitur ineptis versibus 91—93:

— καί νύ κεν ἔνθ' ὁ γέρων ἀπὸ θυμὸν ὄλεσσεν,
εἰ μὴ ἄρ' ὀξὺ νόησε βοὴν ἀγαθὸς Διομήδης,
σμερδαλέον δ' ἐβόησεν ἐποτρύνων Ὀδυσῆα.

Miramur etiam Hectorem primum quidem tanta celeritate appropinquantem, ut Nestor lori, quo alligatus erat occisus equus, abscidendi vix tempus invenire videatur, tum vero, ut conjicere debemus, sine ulla causa subito tantopere cunctantem, ut Diomedes post duos sermones Ulixi et Nestori habitos hunc suum in currum recipere, hic vero equos Diomedis flagello admonere possit, antequam *Ἕκτορος ἄγχι γένοντο* 117.

Neque in verbis, quibus usus est interpolator, solitam horum hominum artem desideramus. *Νέστωρ - Γερήνιος*, *οὖρος Ἀχαιῶν* notus ille ex *γ* 411 praesto erat imitatoribus etiam *Λ* 839, *Ο* 370, 659. Quod sequitur **οὔτι ἑκὼν** notum est, sed ferri potest, melius certe quam *ἵππος* **ἐτείρετο** pessime ex eadem sede *Ε* 153, *Χ* 242 huc translatum, pro quo jam antiquo tempore fuerunt, qui lecturi essent **ἐδάμνατο**. De versu 82

δῖος Ἀλέξανδρος Ἑλένης πόσις ἠυκόμοιο,

quo hic quidem loco parum apto «belli deterrima causa» infertur, supra ad *Η* 355 monuimus, ubi tamen multo aptius positus erat. Tum **φασγάνῳ ἀΐξας** supra *Ε* 81 habuimus, ubi certe major gladii efficacia diserte indicatur; v. 91 et *Γ* 374 et alibi legitur, v. 93 saepius etiam occurrit; **μεταφρένῳ ἐν δόρυ πῆξεν** *Ε* 40 adfuit. Postremo *ἄγριον ἄνδρα*, quo epitheto hic Hector

notatur heroum mitissimus, profecto multo aptius irascens Scamander *Φ* 314 Achillem appellat crudelissime saevientem — ἵνα παύσομεν ἄγριον ἄνδρα, quae tota clausula nostri auribus inhaeserat — et majore etiam jure immanem Cyclopem designant Ulixem pacaturi socii ι 494.

In sequentibus dubitaremus, quomodo tandem idem, qui v. 99

Τυδεΐδης αὐτός περ ἐὼν προμάχοισιν ἐμίχθη,

simul Nestoris equis adsistens cum ipso colloqui potuerit, nisi meminissemus nos *E* 134 eadem fere legere rectius sane

Τυδεΐδης δ' ἐξαῦτις ἰὼν προμάχοισιν ἐμίχθη.

Miraremur etiam, quod pro Hectore plures iique adolescentes bellatores memorantur 102

ὦ γέρον, ἦ μάλα δή σε νέοι τείρουσι μαχηταί,

nisi simul cum senectute Nestoris in mentem nobis veniret illud Z 255

ἦ μάλα δὴ τείρουσι δυσώνυμοι υἷες Ἀχαιῶν.

Senectutem vero suam iisdem verbis ipse Nestor notaverat *Δ* 321 νῦν αὖτέ με γῆρας ὀπάζει. V. 104 quo jure famulum objurget Diomedes adjectivo usus, quod *ϑ* 311 Volcanus sibi adtribuit, nescimus: nescimus enim omnino, num famulus adfuerit Nestori, quem supra gladio idem negotium exsequentem vidimus, quo *Π* 472 non Patroclus perfungitur sed Automedon auriga; equos vero sine dubio injuria notavit quippe non tam tardipedes quam occisi jugalis casu retardatos, ut supra 86 diserte indicatum erat

σὺν δ' ἵππους ἐτάραξε κυλινδόμενος περὶ χαλκῷ,

ubi tamen clausula non satis quadrat equo caput sagitta confixo. Sed in mente erant ἵπποι βάρδιστοι ex *Ψ* 309 sq., 530, qui et ipsi καλλίτριχες.

Sed haec tamen operosius collata sunt. Simplicius in v. 105—107 rem gessit, quos versus integros ex *E* 221—223 descripsit, ubi iisdem Aeneas Pandarum, ut suum currum conscendat, invitat. Quidni vero? Diomedes Aeneae postquam victo equos ademerat, victoriae jure poterat etiam verba surripere! Sequentem versum

οὕς ποτ' ἀπ' Αἰνείαν ἑλόμην μήστωρα φόβοιο

damnabat Aristarchus: ἀθετεῖται, ὅτι ἄτοπον προστιθέναι τὴν ἱστορίαν τῷ εἰδότι, καὶ ὁ καιρὸς δεῖται συντομίας, καὶ ὅτι τὸ ποτὲ χρονικὴν ἔχει ἔμφασιν, τῆς ἀφαιρέσεως γεγονυίας τῇ πρὸ ταύτης ἡμέρᾳ. Quam injuste vero ille! Versus enim concinnatorio stilo dignissimus esse apparebit comparanti Z 97, 278, *M* 39, *Ψ* 16, nisi adeo ex *E* 272 cum quibusdam μήστωρε φόβοιο interpolator scripsit ad ipsos equos Nestoreo jugo gravius opponendos.

Aurigae Hectoris a Diomede interfecti exemplum infra ex **Teucri Aristia** mutuatus est, ex qua non solum Archeptolemum illius successorem desumpsit sed etiam integros versus transscripsit: 121—125 = 313—317. Nec unde caetera collegerit, latet. De 112 nihil opus est dicatur: saepius haec formula repetitur. Sed magis advertunt animum duo *θεράποντε*, Nestoris opinor, quamquam non diserte indicatur, *Σθένελός τε καὶ Εὐρυμέδων ἀγαπήνωρ*, quorum illum volgo pro celeberrimo habent Idomenei famulo, hic vero ut Nestoris auriga etiam infra in recentiore rhapsodia *Λ* 620 commemoratur. Patet homonymis hos quoque abuti imitatores, ut Monomachiae auctorem, de quo supra in dissertat. V, p. 18 sq. admonui. Habuimus in Epipolesi de Agamemnonis equis *Δ* 227 sq.

καὶ τοὺς μὲν θεράπων ἀπάνευθ' ἔχε φυσιόωντας
Εὐρυμέδων, υἱὸς Πτολεμαίου Πειραΐδαο.

Tum *λάβ' ἡνία σιγαλόεντα* 116 = *E* 328, *μάστιξεν δ' ἵππους* 117 = *E* 768 et alibi, *καὶ τοῦ μὲν ῥ' ἀφάμαρτεν, ὁ δ' ἡνίοχον θεράποντα* 119 = *Φ* 171 + *E* 580, *υἱὸν ὑπερθύμου* 120 = *E* 77, *ἵππων ἡνί' ἔχοντα* 121 = *Π* 739 (in simili Cebrionae aurigae casu) habemus.

Sed profecto mirum est, quod unius ejusque obscuri hominis caede Hectore sane nihil prorsus agente tanta rerum conversio existit:

ἔνθα κε λοιγὸς ἔην καὶ ἀμήχανα ἔργα γένοντο,
καί νύ κε σήκασθεν κατὰ Ἴλιον ἠύτε ἄρνες,

ut Jupiter denuo ipse suam potentiam interponere atque fulmine misso cum equis etiam Nestorem atque Diomedem perterrere necesse habeat. Splendidum per se atque Homerico nomine haud indignum esse hunc locum non nego, ut paene eum aliunde subreptum esse arbitrer; sed nimis abruptum esse nec satis a narrationis integritate commendari ii quoque antiquiorum criticorum senserunt, de quibus haec in scholiis ad v. 131 legimus: *ἔν τισι τῶν παλαιῶν φέρονται δύο στίχοι·*

Τρῶες ὑπ' Ἀργείων, ἔλιπον δέ κεν Ἕκτορα δῖον
χαλκῷ δηιόωντα, δάμασσε δέ μιν Διομήδης.

Cum Nestoris oratione statim ad se suamque tenuitatem recidit rhapsodus. Ut hic Nestor, ita *E* 243 sqq. Sthenelus Diomedi fugae auctor existit. Verba quidem passim aliunde desumpsit, ut totum adhortationis colorem ex *Γ* 439 sq.

νῦν μὲν γὰρ Μενέλαος ἐνίκησεν σὺν Ἀθήνῃ,
κεῖνον δ' αὖτις ἐγώ· παρὰ γὰρ θεοί εἰσι καὶ ἡμῖν,

quae conjunxit cum formula *σήμερον, ὕστερον αὖτε*, de qua supra in dissertat. V, p. 9 ad *H* 30 dixi. Tum non nimis feliciter effictum videtur *Διὸς νόον εἰρύσσαιτο* ex *Ω* 584 *μὴ — κραδίῃ χόλον οὐκ ἐρύσαιτο*. De clausula usitatissima *ἐπεὶ ἦ πολὺ φέρτερός* sive *φέρτατός ἐστι* plenissime ad h. l. ipsum disseruit Spitznerus.

Diomedis responsum quamquam nihil continet, quo offendamur, nec tamen quidquam novi praebet. V. 145 notissimus est; etiam 146 sequente *ἀλλά* et *Α* 286 et alibi occurrit; 147 ex *Π* 52 (*σ* 274) deprompsit; utrumque conjunctum habemus *O* 205 et 207:

Ἶρι θεά, μάλα τοῦτο ἔπος κατὰ μοῖραν ἔειπες·
ἀλλὰ τόδ' αἰνὸν ἄχος κραδίην καὶ θυμὸν ἱκάνει.

Sequentium, quae paullo magis propria sunt, universum tamen argumentum ex *Δ* 176—182 hausit, unde ultima quoque verba — *τότε μοι χάνοι εὐρεῖα χθών* — transscripsit.

Prorsus ejusdem indolis sunt 151—160. Satis accommodate omnia et dicta et narrata videntur, sed versus versuumque partes etiam alibi leguntur: 151 sq. nemo ignorat; ad 153 *κακὸν καὶ ἀνάλκιδα φάντες* ex *Ξ* 126 sumpsit; 155 *Τρώων ἄλοχοι H* 77 et *Τρώων στίχες ἀσπιστάων Δ* 221 cum *Τρώων μεγαθύμων υἷας Ψ* 175 (181) et *Παφλαγόνων μεγαθύμων ἀσπιστάων E* 577 conjunxit; ad 156 et *Δ* 588 *βάλον ἐν κονίῃσι* et *Z* 430 *θαλερὸς παρακοίτης* succurrit. Tum *φύγαδ' ἔτραπε* hic et infra 257 ex *Π* 657 deprompsit; denique 158 sq. = *O* 589 sq.

— — — *ἐπὶ δὲ Τρῶές τε καὶ Ἕκτωρ*
ἠχῇ θεσπεσίῃ βέλεα στονόεντα χέοντο.

Nec in 160 (cfr. *E* 347) quidquam proprii invenitur, nec in Hectoreae cavillationis initio, ubi profecto, quae *M* 310 sq. Sarpedon Glauco socio in memoriam revocat pugnae ciendae gratia

Γλαῦκε, τί ἢ δὴ νῶι τετιμήμεσθα μάλιστα
ἕδρῃ τε κρέασίν τε ἰδὲ πλείοις δεπάεσσιν,

iisdem Hectorem male facit fugienti hosti inclamantem Agamemnoni simul adhortatoriae ad Idomeneum orationis initium suffuratus *Δ* 257

Ἰδομενεῦ, περὶ μέν σε τίω Δαναῶν ταχυπώλων.

Nec profecto eidem hosti accommodata est quae sequitur minatio de popularium contemptu

νῦν δέ σ' ἀτιμήσουσι· γυναικὸς ἄρ' ἀντὶ τέτυξο,

qua minatione non minus suo genio indulsit quam sequentibus tribus versibus:

ἔρρε, κακὴ γλήνη, ἐπεὶ οὐκ εἴξαντος ἐμεῖο
πύργων ἡμετέρων ἐπιβήσεαι, οὐδὲ γυναῖκας
ἄξεις ἐν νήεσσι· πάρος τοι δαίμονα δώσω.

ubi quot versus tot offensiones habemus, ut non miremur hic quidem obelis figendis jam Aristophanem Aristarcho praeivisse: ἀθετοῦνται στίχοι τρεῖς, ὅτι εὐτελεῖς εἰσι τῇ κατασκευῇ, καὶ τὸ πάρος τοι δαίμονα δώσω τελείως ἐστὶν οὐ κατὰ τὸν ποιητήν· ἀνάρμοστα δὲ καὶ τὰ λεγόμενα τοῖς προσώποις. ἄλλως. τούτους καὶ Ἀριστοφάνης ἠθέτησεν. Ultima quidem ex *Δ* 396 paullo melius Zenodotus scribebat πάρος τοι πότμον ἐφήσω. Sed vereor, ut in cumulatis hujus loci ineptiis causam habeamus satis gravem, ob quam interpolatori interpolatorem supervenisse statuamus.

Sequens versus contaminatus ex *E* 443 et *Λ* 189 (alibi) jam veteribus scrupulum injecerat — πῶς δύο εἰπὼν τὸν Διομήδην μεριμνῆσαι ἓν ἐπάγει; —, ut quidam de interpretatione desperantes adeo post 168 alterum membrum adderent subjecto versu

ἢ μήτε στρέψαι μήτ' ἀντίβιον μαχέσασθαι,

inepte quidem, si verba spectamus imperite ex antecedentibus repetita, sed recte, si ex formulae usu judicamus: *Λ* 189 sqq., *N* 455 sqq., a quo nec illud σοὶ δὲ διάνδιχα δῶκε Κρόνου πάις abludit. Et cfr. *E* 671 sqq., *Π* 435 sqq.

Tum v. 170 sq.

τρὶς μὲν μερμήριξε κατὰ φρένα καὶ κατὰ θυμόν,
τρὶς δ' ἄρ' ἀπ' Ἰδαίων ὀρέων κτύπε μητίετα Ζεὺς
σῆμα τιθεὶς Τρώεσσι, μάχης ἑτεραλκέα νίκην

aut immodicam imitationem aut lepidam parodiam continent praeclari loci *E* 436 sq.

τρὶς μὲν ἔπειτ' ἐπόρουσε κατακτάμεναι μενεαίνων,
τρὶς δέ οἱ ἐστυφέλιξε φαεινὴν ἀσπίδ' Ἀπόλλων.

Quantus enim hic est heros, cujus fugientis de resistendo vel solam cogitationem ter conceptam ternis summus Jupiter fulguribus reprimendam putavit? Et in ultimo versu non satis congruere σῆμα τιθεὶς Τρώεσσιν cum usitata clausula, de qua nuper in dissertat. V, p. 9 scripsi, jam senserunt ex antiquis ii, qui interpungendo male compacta secernere studebant: βραχὺ διασταλτέον ἐπὶ τὸ Τρώεσσιν· αὐτὸ γὰρ τὸ σημεῖον, πρὸς τὸ σημαινόμενον ὑπαντήσας, εἴρηκε νίκην. ἐὰν δὲ συνάπτωμεν, γίνεται σολοικοφανές.

Hectoris oratio 172—182 ejusdem est, quam jam ad taedium usque in his revelavimus, consuetudinis, qua formulae decantatae cum insolentissimis

ἅπαξ εἰρημένοις committuntur, qualia hic et τείχεα, ἀβλῆχρ' οὐδενόσωρα habemus et mirum illud imperium:

> μνημοσύνη τις ἔπειτα πυρὸς δηίοιο γενέσθω,
> ὡς πυρὶ νῆας ἐνιπρήσω, κτείνω δὲ καὶ αὐτούς.

Cujus membri finalis effícti scilicet ex *O* 701 sq.

> Τρωσὶν δ' ἔλπετο θυμὸς ἐνὶ στήθεσσιν ἑκάστου
> νῆας ἐνιπρήσειν κτενέειν θ' ἥρωας Ἀχαιούς,

nisi etiam nostro jam adfuerunt recentioris et ipsius auctoris versus de Hectoris jactatione Ξ 46 sq.

> μὴ πρὶν πὰρ νηῶν προτὶ Ἴλιον ἀπονέεσθαι,
> πρὶν πυρὶ νῆας ἐνιπρῆσαι, κτεῖναι δὲ καὶ αὐτούς,

omni sane offensione carentes — membri igitur illius finalis alteram partem haud satis apte ad ignis memoriam referri sensit profecto is, qui post 182 versum addidit

> Ἀργείους παρὰ νηυσίν, ἀτυζομένους ὑπὸ καπνοῦ

contractum ex egregio loco *I* 241 sqq.

> στεῦται γὰρ νηῶν ἀποκοψέμεν ἄκρα κόρυμβα
> αὐτάς τ' ἐμπρήσειν μαλεροῦ πυρός, αὐτὰρ Ἀχαιοὺς
> δῃώσειν παρὰ τῇσιν ἀτυζομένους ὑπὸ καπνοῦ,

ubi ante Bekkerum fere perperam edebatur ὀρινομένους.

Tertiae orationis, qua jam equos ut socios servosve (cfr. ζ 71 ὣς εἰπὼν δμώεσσιν ἐκέκλετο) Hector compellat, ineptiae nec antiquos nec recentiores fefellerunt. Et illi quidem duos versus sustulerunt, primum 185

> Ξάνθε τε καὶ σύ, Πόδαργε, καὶ Αἴθων Λάμπε τε δῖε,

«ὅτι οὐδαμοῦ Ὅμηρος τεθρίππου χρῆσιν παρεισάγει· μάχεται δὲ καὶ τὰ ἐπαγόμενα δυικά, καὶ ἡ προσφώνησις εὐήθης», nec doctissimos viros, unde equos Hectori suo quasi mutuatus sit compilator, fefellit: ἀθετεῖται ὁ στίχος, πρῶτόν γε καὶ διὰ τὸ σύ, εἶτα διὰ τὰ ὀνόματα· Λάμπος γὰρ τῆς Ἠοῦς ἐστιν ἵππος (ψ 246), Ξάνθος Ἀχιλλέως (*T* 400), Πόδαργος Μενελάου, Αἴθη Ἀγαμέμνονος (Ψ 295), ἣν Αἴθωνα νῦν εἶπε μετατιθεὶς τὸ γένος; cfr. Lehrs. Arist. p. 196 sq. Tum 189

> οἶνόν τ' ἐγκεράσασα πιεῖν, ὅτε θυμὸς ἀνώγοι,

«γελοιότατος ἐπὶ ἵππων ὁ στίχος, ὅτι οἶνον ἵπποι οὐ πίνουσι· καὶ ὅτι θυμὸς ἀνώγοι οἷον εἰς μέθην» (ita Lehrs. apud Friedlaend. p. 142 pro eo quod in libro legitur εἰς μέθην γελοῖον). Et fere secuti sunt recentiores, ut Heynius, qui, «venerat homini in mentem», inquit, «Hecuba Hectori vinum

apportans Z, 264. eadem libandum vinum afferens Ω, 284;» Spitznerus, Faesius, Kayserus qui l. c. p. 4 quae ϑ 70 de Demodoco dicuntur eadem δέπας οἴνοιο, πιεῖν ὅτε θυμὸς ἀνώγοι adduxit, Bekkerus.

Sed accedunt alia. Profecto quid magis ridiculum sit, dictu difficile est: utrum quod Andromacha scilicet egregia materfamilias equos bellatores prius quam ipsum maritum pascit, an quod Hector his ipsis equis Nestoris clupeum, «cujus penetret nunc gloria caela», et artificiosam Diomedis loricam tamquam summa ostendit tropaea, quibus reportatis hac ipsa nocte Achivos naves conscensuros esse jumentis suis bene scilicet cordatis affirmat! Ineptiarum profecto hic nidum esse quivis concedat necesse est, quem nidum si jam ex aliena materia conglutinatum videmus, quid impedit, quominus in pessimae imitationis exemplo nos versari videamus? Ut orationis equis habitae auctorem Antilochum habuit Ψ 403—416 in curuli certamine suae bigae Nestoris κομιδήν (411 coll. Θ 186) exprobrantem, ita ex eodem loco 414 deprompsit ἀλλ' ἐφομαρτεῖτον καὶ σπεύδετον. Ad ἀσπίδα Νεστορέην sane non adscendere ἀσπίδα ταυρείην N 160 concedo, vile inventum, sed tum aperte memoria adfuit

οἴμης, τῆς τότ' ἄρα κλέος οὐρανὸν εὐρὺν ἵκανεν

ϑ 74, et ipsius Ulixis, qui de se ipso gloriatur ι 20 καί μευ κλέος οὐρανὸν ἵκει. Nec aurum unde surriperet, defuit χρυσὸς — δῶρα θεοῖο Τ 268 = Φ 165; tum τὸν Ἥφαιστος κάμε τεύχων B 101 de celeberrimo Agamemnonis sceptro, τό οἱ Τυχίος κάμε τεύχων H 220 de septemplici Ajacis clupeo legerat, etiamsi, de qua re certi quid statui nequit, post nostrum demum T 368 illatus sit

δύσατο δῶρα θεοῦ, τά οἱ Ἥφαιστος κάμε τεύχων.

Porro facete profecto, quae Diomedes E 273 de equis dixit — εἰ τούτω κε λάβοιμεν —, hic Hector ad equos dicit; postremo τῷ κεν ἐελποίμην αἱρησέμεν P 488 et ipsum ad equos relatum conjunctum cum ι 101 νηῶν ἐπιβαινέμεν ὠκειάων extremae adhortationi profuit, in qua unum sane ἅπαξ λεγόμενον splendescit αὐτονυχί!

Haec igitur si consideramus, non multum profecto malum imitatorem sordibus suis liberatum iri concedemus, si cum Friedlaendero in Analectis Homericis, quae nuper Jahnii annalibus inserenda curavit, p. 490 initium certe insulsae orationis v. 186—190, ne scilicet Andromacha idem marito atque equis triticum adposuisse videatur, plenius olim atque accommodatius scriptum fuisse credamus, ut et 186, nisi subsit lacuna, ἣν πόρεν

ὑμῖν pro *ἦν μάλα πολλὴν* pro genuina scriptura habeamus et post 190 hujuscemodi versum additum fuisse conjiciamus

σῖτον καὶ κρέα πολλὰ πορουσ' ὡπλίσσατο δόρπον.

Ingeniose profecto, nisi cum tam vili capite res nobis esset.

Nec majoris pretii abruptum esse Junonis atque Neptuni colloquium v. 198—212 nemo non videt. Itaque satis habeo ipsum transitum notasse notis formulis imperite expletum

ὣς ἔφατ' εὐχόμενος, νεμέσησε δὲ πότνια Ἥρη,

quo praemisso — ut alia omnia taceam — certe Junonem exspectamus gloriabundo potissimum Hectori irascentem, et sequentem versum

σείσατο δ' εἰνὶ θρόνῳ, ἐλέλιξε δὲ μακρὸν Ὄλυμπον,

quo perridicule Phidiaci loci majestatem *μέγαν δ' ἐλέλιξεν Ὄλυμπον* traduci quis negaverit? De caeteris taceo, ne post operosam tot tantorumqne vitiorum criminationem nihil cogitandum reliquisse videar legentium acumini. Quid, quod jam Heynins, quid rei sit, et claro sensit et aperte pronuntiavit, postquam antiquorum criticornm de v. 185 ratiocinia probavit: «At enim alia eaque gravior dubitatio animo meo insidet, an totus hic locus et episodium antiquiorem auctorem habeat; nimiam redolet interpolatoris operam male sedulam; nullam vim ad narrationem habet, et loco sublato a vs. 184 ad vs. 212, *ὣς εἰπὼν* ad *ὣς οἱ μὲν*, narratio multo magis epica structura et gravitate procedit. Verum haec res est sensus, qui cuique suus est relinquendus.»

Ita quidem Heynins. Nec in sequentibus amplius animus est singulos versus eadem, qua adhuc consuevimus, pertractare ratione. Jam enim, si quis ipse aut sententiam ferre dubitet aut quaestionem instituere nauseet, apud hunc quidem satis fidei me inventurum confido, si ejusdem tessellatae fabricae et v. 217—265 et v. 438—484 esse simpliciter affirmavero, praesertim cnm illos quidem versus cum suis archetypis satis accurate composuerit Kayserus l. c. p. 25 sq., ex his vero satis sit meminisse 457—462 ex *Δ* 20—25, 463—468 adeo ex *Θ* 32—37, de quibus supra p. 16 dictum est, esse repetitos, nisi quod hic quidem *σθένος οὐκ ἀλαπαδνόν* variandi gratia habemus ex *E* 783 (cfr. *σ* 373) etiam a rhapsodo illo in *H* 257 translatum. Unum tantum observare placet, hoc posterius fragmentum ex iis esse, quae novissima aetate et fortasse ab ipsis demum Pisistrateis interposita sunt et eo quidem consilio, ut totius Iliadis compages «longo post tempore» tandem

confecta hic illic legentium memoriae inculcaretur. Clarissime id apparet ex 473—481, quos versus paullo accuratius consideremus. Ita igitur Juppiter:

οὐ γὰρ πρὶν πολέμου ἀποπαύσεται ὄμβριμος Ἕκτωρ,
πρὶν ὄρθαι παρὰ ναῦφι ποδώκεα Πηλεΐωνα
ἤματι τῷ, ὅτ' ἂν οἱ μὲν ἐπὶ πρύμνῃσι μάχωνται,
στείνει ἐν αἰνοτάτῳ, περὶ Πατρόκλοιο πεσόντος·
ὣς γὰρ θέσφατόν ἐστι.

Ut supra v. 466—468, qui et in optimis codicibus omittunter et a scholiis ignorantur, jam mature sublati esse videntur, ita hic 475 et 476 ab Aristarcho improbati sunt: *ἀθετοῦνται στίχοι δύο, ὅτι διὰ τοῦ ἤματι τῷ πλείονος χρόνου ὑπέρθεσιν σημαίνει, τῇ δὲ ἑξῆς ἐπὶ τὸν τάφρον παράγει τὸν Ἀχιλλέα. καὶ ἀκριβολογεῖν οὐκ ἀναγκαῖον κατὰ τίνα καιρὸν ἐξαναστήσεται, ἀρκεῖ δὲ «πρὶν ὄρθαι παρὰ ναῦφι ποδώκεα Πηλεΐωνα»· τό τε ἐπιφερόμενον ψεῦδός τι ἔχει· οὐ γὰρ ἐν τῷ στείνει μάχονται.* Ita quidem Aristonicus, et secuti sunt recentiores et adeo Nitzschius in libro, quem de Homerica poësi novissime scripsit, p. 249: recte, si in poëtae carmine versaremur ab indignis additamentis liberando. Verum agitur de consarcinatore, qui in comportandis consuendisque centonibus, quibus lacunas inter ipsa carmina hiantes expleret, id unice agebat, ut Homericis formulis uteretur, quae utrum recte an prave adhiberentur, parum ejus intererat, dummodo quae vellet plene enuntiare sibi videretur. Ita et huic loco ex ejusmodi quidem hominis mente aliquid defuturum fuisse, nisi et pugna navalis et Patrocli caedes diserte indicaretur, vel locus consimilis docet *O* 64—68, ubi idem fortasse priori interpolationi, quae Jovis ad Junonem orationem versu 55 primitus conclusam versibus 56—63 et 69—77 auxit, post verba per se rectissime dicta (vid. *Λ* 311, 824, ut taceam de *I* 235, *M* 107, 126, *P* 639)

φεύγοντες δ' ἐν νηυσὶ πολυκλήισι πέσωσιν

quinque insuper intrusit versus ejusdem et consilii et coloris:

Πηλεΐδεω Ἀχιλῆος. ὁ δ' ἀνστήσει ὃν ἑταῖρον
Πάτροκλον· τὸν δὲ κτενεῖ ἔγχεϊ φαίδιμος Ἕκτωρ
Ἰλίου προπάροιθε, πολέας ὀλέσαντ' αἰζηοὺς
τοὺς ἄλλους, μετὰ δ' υἱὸν ἐμὸν Σαρπηδόνα δῖον.
τοῦ δὲ χολωσάμενος κτενεῖ Ἕκτορα δῖος Ἀχιλλεύς.

Similiter hic quoque duos illos versus conglutinavit: *ἤματι τῷ ὅτ' ἂν* — formula usitatissima est; *ἐπὶ πρύμνῃσι μάχοντο* legerat *O* 385 (et cfr. *Ξ* 51, *O* 722); *στείνει ἐν αἰνοτάτῳ* ex ipsa Patroclea deprompsit *O* 426 *μάχης ἐν*

στείνει τῷδε memor fortasse illius, quod in Hesiodeo scuto 297 legitur *ἴδει ἐν αἰνοτάτῳ*, certe de grammaticorum dubitationibus securus; *περὶ Πατρόκλοιο θανόντος* (quod jam dudum pro *πεσόντος* restitui debebat) ex *P* 120, 182, *Σ* 195.

In sequentibus vero

— — — σέθεν δ' ἐγὼ οὐκ ἀλεγίζω
χωομένης, οὐδ' εἴ κε τὰ νείατα πείραθ' ἵκηαι
γαίης καὶ πόντοιο, ἵν' Ἰαπετός τε Κρόνος τε
ἥμενοι οὔτ' αὐγῇς Ὑπερίονος ἠελίοιο
τέρποντ' οὔτ' ἀνέμοισι, βαθὺς δέ τε Τάρταρος ἀμφίς.

primum vide, quam lepide suum in usum detorserit callidum illud Junonis mendacium, quo in Apata Venerem simul atque Jovem fallit *Ξ* 200—207 = 301—306:

εἶμι γὰρ ὀψομένη πολυφόρβου πείρατα γαίης
Ὠκεανόν τε, θεῶν γένεσιν, καὶ μητέρα Τηθύν,
οἵ μ' ἐν σφοῖσι δόμοισιν ἐὺ τρέφον ἠδ' ἀτίταλλον,
δεξάμενοι Ῥείας, ὅτε τε Κρόνον εὐρύοπα Ζεὺς
γαίης νέρθε καθεῖσε καὶ ἀτρυγέτοιο θαλάσσης·
τοὺς εἶμ' ὀψομένη καί σφ' ἄκριτα νείκεα λύσω·
ἤδη γὰρ δηρὸν χρόνον ἀλλήλων ἀπέχονται
εὐνῆς καὶ φιλότητος, ἐπεὶ χόλος ἔμπεσε θυμῷ.

Tum attende, quomodo hic quoque flosculorum undecunque decerpendorum morem retinuerit: *σέθεν δ' ἐγὼ οὐκ ἀλεγίζω οὐδ' ὄθομαι κοτέοντος* *A* 180; *ὀλέθρου πείραθ' ἵκηαι* Z 143 = *Υ* 429; tum nec *ἥμενοι* aliquoties versus initio positum ignoravit nec saepius repetitum *ὑπ' αὐγὰς ἠελίοιο* aut *Ὑπερίονος ἠελίοιο*; Tartarus *βαθύς* vero ex *Θ* 13 sq. fluxit. Iapetum quidem unde et cur potissimum Saturno captivo socium adjunxerit, nescire me fateor, utrumque vero in tenebris sedentes quippe *Τάρταρον ἠερόεντα* habitantes ad Cimmeriorum sive Cerberiorum illorum imaginem illustravit seu potius obscuravit, de quibus Necyiae interpolator:

— — — οὐδέ ποτ' αὐτοὺς
ἠέλιος φαέθων καταδέρκεται ἀκτίνεσσιν.

Atque his radiis delectari quicunque *ὁρᾷ φάος ἠελίοιο* satis constat: de ventis vero, quos scimus haud raro satis importunos esse, magis dubia res esset, nisi commode succurrerent *Ἠλύσιον πεδίον καὶ πείρατα γαίης*, ubi Rhada-

mantho et Menelao *ῥηίστη βιοτὴ πέλεν*, quoniam huic quidem «terrae pater» nec «nivis» nec «dirae grandinis» vim immittit,

ἀλλ' αἰεὶ Ζεφύροιο λιγὺ πνείοντας ἀήτας
Ὠκεανὸς ἀνίησιν ἀναψύχειν ἀνθρώπους.

His igitur ventis carentes fecit suos *ὑποταρταρίους* (cfr. *N* 274, 279) egregius inventor.

Sed jam tempus est, ut haec imitatorii stili exercitia relinquamus et caetera, quae nostro in libro supersunt, fragmenta paullo accuratius inspiciamus. Habemus hic primum Teucri Aristiam 266—334, qui postquam octo missis sagittis totidem hostes percussit, Agamemnonis laude instigatus Hectori ipsi arcum intendit, sed ab eo, a quo binae sagittae aberraverunt aliis hostibus funestae, gravissimo lapidis ictu telis viribusque exuitur. Esse hoc epyllium, quod haud infeliciter cum altera ejusdem herois aristia certare videtur Epinausimachae inserta *O* 436—485, haud contemnendi poëtae optime sentiet quicunque alacri animo a vicinis legendis ad illud accesserit. In eo epyllio ut quae non nimis multa leguntur etiam alibi obvia eam legem non migrant, quam supra in dissertat. V. p. 8 breviter adumbravi, ita nonnulla insunt et peculiaria et vero egregia, ex quibus unum illud suavissimum adscripsisse juvat simile:

μήκων δ' ὣς ἑτέρωσε κάρη βάλεν, ἥ τ' ἐνὶ κήπῳ
καρπῷ βριθομένη νοτίῃσί τε εἰαρινῇσιν·
ὣς ἑτέρωσ' ἤμυσε κάρη πήληκι βαρυνθέν.

quod imitando fere corruperunt recentiores, ut Apollon. Rhod. III, 1399—1401, Quint. Sm. IV, 423—429, non male tamen expressit Vergil. Aen. IX, 434 sqq., dummodo ne pannum praetexuisset Catullo (XI, 23 sq. LXII, 39 sq.) subreptum:

— «inque humeros cervix collapsa recumbit,
Purpureus veluti cum flos succisus aratro
Languescit moriens, lassove papavera collo
Demisere caput, pluvia cum forte gravantur.»

Sed de epyllii exitu, qui quidem nunc est constans ille ex versibus 330–334:

Αἴας δ' οὐκ ἀμέλησε κασιγνήτοιο πεσόντος,
ἀλλὰ θέων περίβη καί οἱ σάκος ἀμφεκάλυψε·
τὸν μὲν ἔπειθ' ὑποδύντε δύω ἐρίηρες ἑταῖροι,
Μηκιστεὺς Ἐχίοιο πάις καὶ δῖος Ἀλάστωρ,
νῆας ἔπι γλαφυρὰς φερέτην βαρέα στενάχοντα,

qui versus excepto primo — *ἀλλ᾽ οὐδ᾽ ἀχνύμενός περ ἑοῦ ἀμέλησεν ἑταίρου* — prorsus iidem *N* 419—423 leguntur de Antilocho ejusque sociis Hypsenorem e bellico tumultu eripientibus, — de eo igitur exitu recte jam dubitationem movit Kayserus l. c. p. 7. Ne multa: videtur hic exitus ex Epinausimache episodio nostro allitus esse ab eo, qui totam hanc, de qua in hoc libello agimus, compagem conglutinavit.

Restant jam, de quibus dicatur, tres loci, quorum duo priores vel obiter intuenti aliquam et argumenti et dictionis cognationem habere videntur, primum 213—216:

τῶν δ᾽, ὅσον ἐκ νηῶν ἀπὸ πύργου τάφρος ἔεργε,
πλῆθεν ὁμῶς ἵππων τε καὶ ἀνδρῶν ἀσπιστάων
εἰλομένων· εἴλει δὲ θοῷ ἀτάλαντος Ἄρηι
Ἕκτωρ Πριαμίδης, ὅτε οἱ Ζεὺς κῦδος ἔδωκεν.

tum 335—349, quorum tres 345—347 excepta una vocula (*ὣς οἳ μὲν* pro *οἳ μὲν δὴ*) integri in emblema jam a Lachmanno sublatum *O* 367—369 recepti sunt:

ἂψ δ᾽ αὖτις Τρώεσσιν Ὀλύμπιος ἐν μένος ὦρσεν·
οἳ δ᾽ ἰθὺς τάφροιο βαθείης ὦσαν Ἀχαιούς,
Ἕκτωρ δ᾽ ἐν πρώτοισι κίε σθένεϊ βλεμεαίνων·
ὡς δ᾽ ὅτε τίς τε κύων συὸς ἀγρίου ἠὲ λέοντος
ἅπτηται κατόπισθε ποσὶν ταχέεσσι διώκων
ἰσχία τε γλουτούς τε, ἑλισσόμενόν τε δοκεύει,
ὣς Ἕκτωρ ὤπαζε καρηκομόωντας Ἀχαιούς,
αἰὲν ἀποκτείνων τὸν ὀπίστατον· οἳ δ᾽ ἐφέβοντο.
αὐτὰρ ἐπεὶ διά τε σκόλοπας καὶ τάφρον ἔβησαν
φεύγοντες, πολλοὶ δὲ δάμεν Τρώων ὑπὸ χερσίν,
οἳ μὲν δὴ παρὰ νηυσὶν ἐρητύοντο μένοντες,
ἀλλήλοισί τε κεκλόμενοι, καὶ πᾶσι θεοῖσι
χεῖρας ἀνίσχοντες μεγάλ᾽ εὐχετόωντο ἕκαστος·
Ἕκτωρ δ᾽ ἀμφιπεριστρώφα καλλίτριχας ἵππους,
Γοργοῦς ὄμματ᾽ ἔχων ἠὲ βροτολοιγοῦ Ἄρηος.

De Hectoris, quam hic habemus, descriptione infra dicetur. Sed caetera si jam comparamus, habemus profecto tres ejusdem Achivorum cladis quasi actus alium ex alio succedentes, quorum primo illi in spatio inter suam fossam atque urbis moenia sito ab Hectore Jovis voluntate adjuto urgentur, secundo recta via suam ad fossam ab eodem truduntur,

tertio fossa cum vallis superata inter ipsas naves divinam opem desperate invocantes resistere conantur. Quaerentibus autem nobis, cujus carminis apta haec fuisse videatur gradatio, nec longa meditatio erit nec timida dubitatio, quin Apatae saepius jam, uti vidimus, a nostro consarcinatore spoliatae etiam illa fragmenta subducta esse statuamus. In hoc enim carmine quam accurate duplex rerum conversio ad illud pugnae initium adaptetur, jam mihi vide. Consopito Jove postquam Neptunus vice versa Trojanorum rem inclinavit, ut jam eadem via fugientes revertantur, *O* 1 sqq. eorum cladis summa iisdem verbis atque supra Achivorum depingitur:

αὐτὰρ ἐπεὶ διά τε σκόλοπας καὶ τάφρον ἔβησαν
φεύγοντες, πολλοὶ δὲ δάμεν Δαναῶν ὑπὸ χερσίν,
οἳ μὲν δὴ παρ' ὄχεσφιν ἐρητύοντο μένοντες,
χλωροὶ ὑπαὶ δείους, πεφοβημένοι, ἔγρετο δὲ Ζεὺς
Ἴδης ἐν κορυφῇσι παρὰ χρυσοθρόνου Ἥρης.

Et postquam excitatus Juppiter remoto Neptuno Apollinem misit, qui Hectorem e languore resuscitat novisque viribus auctum in Graecos irruere jubet, horum quidem principes ordinibus condensatis illius aliquamdiu impetum sustinent, ut caeterarum copiarum ad naves reditum defendant (*πληθὺν μὲν ποτὶ νῆας ἀνώξομεν ἀπονέεσθαι* ibid. 295, *αὐτὰρ ὀπίσσω Ἡ πληθὺς ἐπὶ νῆας Ἀχαιῶν ἀπονέοντο* ibid. 305), donec Apollo Jovis jussa executurus et aegide concussa et voce elata summum omnibus incutit terrorem, ut jam fugam capessere incipiant (*ὡς ἐφόβηθεν Ἀχαιοὶ ἀνάλκιδες· ἐν γὰρ Ἀπόλλων Ἧκε φόβον* — ibid. 326 sq.), quo facto dum Trojani aliquot hostes spoliant a ducibus suis caesos, ibid. 343 sqq.

— — — — *τόφρα δ' Ἀχαιοὶ*
τάφρῳ καὶ σκολόπεσσιν ἐνιπλήξαντες ὀρυκτῇ
ἔνθα καὶ ἔνθα φέβοντο, δύοντο δὲ νῆας ἀνάγκῃ,

ubi in postremo versu *νῆας* scripsi necessaria emendatione pro volgato *τεῖχος*, quod ex Teichomachia et Epinausimache prono errore illatum est etiam in Apatam, quae murum ignorat fossam tantum cum vallis habens. Rectum me invenisse non solum indicant quae jam habuimus supra *Θ* 345

οἳ μὲν δὴ παρὰ νηυσὶν ἐρητύοντο μένοντες,

sed certissime probant et quae Hector statim Trojanos monet spoliando occupatos *O* 347

νηυσὶν ἐπισσεύεσθαι, ἐᾶν δ' ἔναρα βροτόεντα,

et quae Achivi faciunt, postquam Apollo fossam solo aequavit, ibid. 655 sq.

Ἀργεῖοι δὲ νεῶν μὲν ἐχώρησαν καὶ ἀνάγκῃ
τῶν πρωτέων, αὐτοῦ δὲ παρὰ κλισίῃσιν ἔμειναν,

et quae Trojani Hectoris vocem secuti ibid. 592

Τρῶες δὲ λείουσιν ἐοικότες ὠμοφάγοισι
νηυσὶν ἐπεσσεύοντο.

Sed ad fossam revertor, quam solam Apatae auctori notam fuisse egregia etiam, quae inde a v. 352 sequitur, descriptio ostendit:

ὣς εἰπὼν μάστιγι κατωμαδὸν ἤλασεν ἵππους,
κεκλόμενος Τρώεσσι κατὰ στίχας. οἱ δὲ σὺν αὐτῷ
πάντες ὁμοκλήσαντες ἔχον ἐρυσάρματας ἵππους
ἠχῇ θεσπεσίῃ· προπάροιθε δὲ Φοῖβος Ἀπόλλων
ῥεῖ' ὄχθας καπέτοιο βαθείης ποσσὶν ἐρείπων
ἐς μέσσον κατέβαλλε, γεφύρωσεν δὲ κέλευθον
μακρὴν ἠδ' εὐρεῖαν, ὅσον τ' ἐπὶ δουρὸς ἐρωὴ
γίγνεται, ὁππότ' ἀνὴρ σθένεος πειρώμενος ἧσι.

Et hoc ipsum Hectori promiserat supra 258 sqq.

ἀλλ' ἄγε νῦν ἱππεῦσιν ἐπότρυνον πολέεσσι
νηυσὶν ἔπι γλαφυρῇσιν ἐλαυνέμεν ὠκέας ἵππους·
αὐτὰρ ἐγὼ προπάροιθε κιὼν ἵπποισι κέλευθον
πᾶσαν λειανέω, τρέψω δ' ἥρωας Ἀχαιούς.

At enim cum his pugnare videntur quae statim post v. 359 adduntur:

τῇ ῥ' οἵ γε προχέοντο φαλαγγηδόν, πρὸ δ' Ἀπόλλων
αἰγίδ' ἔχων ἐρίτιμον· ἔρειπε δὲ τεῖχος Ἀχαιῶν
ῥεῖα μάλ', ὡς ὅτε τις ψάμαθον πάϊς ἄγχι θαλάσσης,
ὅς τ' ἐπεὶ οὖν ποιήσῃ ἀθύρματα νηπιέῃσιν,
ἂψ αὖτις συνέχευε ποσὶν καὶ χερσὶν ἀθύρων·
ὥς ῥα σύ, ἤιε Φοῖβε, πολὺν κάματον καὶ ὀϊζὺν
σύγχεας Ἀργείων, αὐτοῖσι δὲ φύζαν ἐνῶρσας.

Hic igitur murum habemus? Minime vero; sed si Apatae poëta, ut equidem persuasissimum mihi habeo, etiam hos pulcherrimos versus addidit, ut rem miraculosam e quotidiana vita suavissime illustraret, scripserat ille procul dubio ἔρειπε δὲ ἕρκος Ἀχαιῶν. Celare tamen noluerim fore fortasse, qui ipsos hos versus alii recensioni adscribendos putent — inveniri vero duplicis recensionis vestigia haud raro in carminibus Homericis imprimis Friedlaenderus sagacissime nuper demonstravit —, ad quam sententiam juvandam et argumenti totius similitudo et vocabulorum quorundam repe-

titio (προπάροιθε δὲ Φοῖβος Ἀπόλλων 355 = πρὸ δ' Ἀπόλλων 360, ῥεῖα 356 et 362, ἐρείπων 356 et ἔρειπε 362) haud inepte adferri possit. Ut tamen egregiam comparationem ipsi auctori adscribamus, facit etiam vocabulum τῇ totius loci initio positum, quo κέλευθον ab Apolline factam respexisse videtur.

Sed jam ad locos, unde p. 31 egressus sum, Θ 213—216, 335—349 revertendum mihi est. Esse eos quoque carminis, quod ΔΙΟΣ ΑΠΑΤΗ inscribitur, jam satis demonstrasse mihi videor, nec, si quis in Iliade parva a me edita, quae hoc ipso tempore in lucem prodibit, carmen restitutum perlegerit, eum amplius dubitaturum esse spero. Verum de primo, quem ibi habemus, versu

τῶν, δ' ὅσον ἐκ νηῶν ἀπὸ πύργου τάφρος ἔεργε,

amplius dicendum est. Qui quas interpretum cum antiquorum tum recentiorum turbas excitaverit, legere apud ipsos difficilius est, quam quae singulis placuerint sententiae, refutare. Itaque hoc aliis, quibus animus est inania disjiciendo laudem invenire, lubentissime relinquo, satis habeo adnotasse et Aristarchum in altera utra recensione ἔρυκεν pro ἔεργεν et Zenodotum ἐκ νηῶν καὶ πύργων τάφρος et alium antiquum ἐκ νηῶν ἀπὸ τάφρου πύργος scripsisse, quorum nihil quidquam juvat. Quodnam spatium necessario intelligendum sit, supra indicavi: sed is sensus nullis machinis ex volgata scriptura extorqueri potest, pro qua auctor ἐκ νηῶν ἐπὶ πύργου τάφρος ἔεργε dederat: insolentiore hujus praepositionis usu — proxime accedit Ε 700 προτρέποντο μελαινάων ἐπὶ νηῶν — factum est, ut ad similitudinem verborum ἐκ νηῶν etiam ἀπὸ πύργου inveheretur. De urbis muro itidem ζ 262 ἣν (πόλιν) πέρι πύργος ὑψηλός legitur.

Superest, ut de comparatione dicatur, qua Hector Achivos persequendo ultimum quemque interficiens 338—342 cani venatorio apri vel leonis fugientis clunes appetenti confertur. Satis mire profecto; nec antiqui tacuerunt: οὐ δεόντως, φασί, τῷ κυνὶ ἓν ζῷον διώκοντι παραβάλλει τὸν Ἕκτορα διώκοντα πολλούς. ἄλλως τε οὐκ ἔδει εἰκάζειν τὸν διώκοντα κυνί, τοὺς δὲ διωκομένους ἀλκιμωτέρῳ ζῴῳ, τῷ λέοντι. Nihil profecerunt, qui utrique reprehensioni occurrebant ita, ut dicerent nec plures fugientes sed semper ultimum quemque cum fera comparari, et in Hectore non tam vires quam velocitatem laudari, feras vero in venando fugere solere quamvis validiores, ut etiam Graeci quamvis alias Trojanis superiores hoc quidem tempore non potuerint non fugere. Recte etiam Kayserus l. c. p. 7 nusquam unam canem leonem aut aprum persequi sed conjunctis multorum venatorum et canium viribus

ad eam rem opus esse ex *Γ* 26, *E* 476, *Λ* 414 sqq., *P* 65 sqq. monuit, obversatum vero esse imitatori *Λ* 292 sq.

ὡς δ' ὅτε πού τις θηρητὴρ κύνας ἀργιόδοντας
σεύῃ ἐπ' ἀγροτέρῳ συΐ καπρίῳ ἠὲ λέοντι,
ὡς ἐπ' Ἀχαιοῖσιν σεῦε Τρῶας μεγαθύμους
Ἕκτωρ Πριαμίδης, βροτολοιγῷ ἶσος Ἄρηι.

Id eo verisimilius est, quod supra 172–178 in eadem A g a m e m n o n i s A r i s t i a egregia fugientium Trojanorum et persequentis Agamemnonis imago exhibetur comparatione cum bubus instituta, quas omnes fugat leo unam prosternens, qui locus iisdem fere atque noster finitur versibus:

ὣς τοὺς Ἀτρεΐδης ἔφεπε κρείων Ἀγαμέμνων
αἰὲν ἀ π ο κ τ ε ί ν ω ν τ ὸ ν ὀ π ί σ τ α τ ο ν · ο ἳ δ' ἐ φ έ β ο ν τ ο.

Unde haud inepte suspiceris hos quidem versus nostro loco ad Hectorem translatos primitus circa ipsius illius carminis finem fuisse, sed a consutore hujus libri cum propriae fabricae comparatione conjunctos decurtato Apatae fragmento interpositos esse. Certe ut in A g a m e m n o n i s A r i s t i a idem primum hujus tum Hectoris victoris successus iisdem fere verbis deinceps praedicaretur, a singulari illius carminis indole non abhorrere videtur, quod totum versari in mutuis utriusque herois victoriis componendis cum alii loci demonstrant, ut v. 216 sqq. collati cum 296 sqq., tum ipsius Jovis nuntius ab Iride ad Hectorem perlatus 187—194 = 202—209:

ὄφρ' ἂν μέν κεν ὁρᾷ Ἀγαμέμνονα ποιμένα λαῶν
θύνοντ' ἐν προμάχοισιν, ἐναίροντα στίχας ἀνδρῶν,
τόφρ' ἀναχωρείτω, τὸν δ' ἄλλον λαὸν ἀνώχθω
μάρνασθαι δηίοισι κατὰ κρατερὴν ὑσμίνην.
αὐτὰρ ἐπεί κ' ἢ δουρὶ τυπεὶς ἢ βλήμενος ἰῷ
εἰς ἵππους ἅλεται, τότε οἱ κράτος ἐγγυαλίξω
κτείνειν, εἰς ὅ κε νῆας ἐυσσέλμους ἀφίκηται,
δύῃ τ' ἠέλιος καὶ ἐπὶ κνέφας ἱερὸν ἔλθῃ.

Non sine causa totum locum adscripsi, cujus duos extremos versus delendos putavit Lachmannus p. 38, quippe pugnantes cum Jovis consilio *O* 231—235 et ex *P* 454 sq., ubi suum locum teneant, huc perperam invectos. Hic quidem summi signiferi error — dicendum enim est, quod sentio — haud scio an omnium, quibus ille difficillimam viam praeeundo aperiens humanae sortis se quoque participem esse ostendit, et maxime mirabilis et

funestissimus sit. Nam versus illi, quibus Apatae Juppiter nunc quidem adhortatoriam ad Apollinem orationem claudit

σοὶ δ' αὐτῷ μελέτω, ἑκατηβόλε, φαίδιμος Ἕκτωρ·
τόφρα γὰρ οὖν οἱ ἔγειρε μένος μέγα, ὄφρ' ἂν Ἀχαιοὶ
φεύγοντες νῆάς τε καὶ Ἑλλήσποντον ἵκωνται.
κεῖθεν δ' αὐτὸς ἐγὼ φράσομαι ἔργον τε ἔπος τε,
ὥς κε καὶ αὖτις Ἀχαιοὶ ἀναπνεύσωσι πόνοιο —,

hi igitur versus etiamsi recte ibi legerentur, quos male invectos esse jam Alexandrini viderunt, quid tandem, utrum pugnent an non pugnent cum illo Jovis in Agamemnonis Aristia nuntio, nobis Lachmannianis curae erit? Contra illi Jovis ad moerentes Achillis equos orationi, quae num primitus in Patroclea adfuerit magnopere dubitandum est, male ex nostro potius carmine adhaesisse duos extremos versus facile patet:

σφῶιν δ' ἐν γούνεσσι βαλῶ μένος ἠδ' ἐνὶ θυμῷ,
ὄφρα καὶ Αὐτομέδοντα σαώσετον ἐκ πολέμοιο
νῆας ἔπι γλαφυράς· ἔτι γάρ σφισι κῦδος ὀρέξω,
κτείνειν, εἰς ὅ κε νῆας ἐυσσέλμους ἀφίκωνται,
δύῃ τ' ἠέλιος καὶ ἐπὶ κνέφας ἱερὸν ἔλθῃ.

Nam nec Trojani ad naves usque perveniunt sed tantum ad fossam (vid. *P* 760, *Σ* 172, 198, 215, quibus cum locis aperte pugnat *Σ* 150 — *Ἀχαιοὶ — φεύγοντες νῆάς τε καὶ Ἑλλήσποντον ἵκοντο* versus simul cum antecedentibus male intrusus), nec Trojanos ipse Juppiter ad naves progressos a victoria persequenda retinet, sed Achilles Junonis nuntio excitatus solo clamore non sine clade rejicit, nec Trojani ad solis usque occasum saevientes inter naves versantur, sed Trojanis eo modo rejectis postquam Patrocli corpus e bellico tumultu ereptum lecticae impositum atque ad Achillem perlatum est, tum demum Juno solem occidere jussit: vid. *Σ* 165—242. Profecto igitur mireris, quid sit, quod magnus noster magister vice versa ex Patroclea in Agamemnonis Aristiam illatos esse hos versus putaverit.

Sed funestissimus etiam ille error Lachmanno exstitit, cum remoto illo disticho unicum ipse sibi eriperet ducem, quo uteretur ad Agamemnonis Aristiam recte circumscribendam, cui jam quod post *Λ* 557 fragmenta ex *Ξ* et *O* adjunxit partim ad Apatam partim ad Epinausimacham pertinentia, necessario ex illo errore profluxit. Nos quidem postquam versus illos et retinendos esse et luculentissimum continere Agamemnonii carminis indicium vidimus, hoc ipsum jam intelligemus pugnam descripsisse noctis interventu diremptam,

ita ut ei optimo jure Agamemnonis Aristiae alter olim datus fuerit titulus, qui nunc nostro centoni inhaesit — *ΚΟΛΟΣ ΜΑΧΗ.* Unde vero? A versibus pulcherrimis, quibus ille finitur 485—488:

ἐν δ' ἔπεσ' Ὠκεανῷ λαμπρὸν φάος ἠελίοιο,
ἕλκον νύκτα μέλαιναν ἐπὶ ζείδωρον ἄρουραν·
Τρωσὶν μέν ῥ' ἀκέουσιν ἔδυ φάος, αὐτὰρ Ἀχαιοῖς
ἀσπασίη τρίλλιστος ἐπήλυθε νὺξ ἐρεβεννή.

Quibus versibus potius ipsam Agamemnonis Aristiam, ubi ipse Juppiter pugnam occidente sole atque surgente nocte interruptum iri praedicavit, digne accommodateque concludi jam qui negatum eat neminem fore arbitror.

Sed hi versus etiam ultimi sunt, de quibus mihi dicendum fuit, «jamque opus exegi» et taedii plenissimum et vero utilitatis. Etenim primum quidem totum illum locum *Η* 313 — *Θ* 488, quem hoc libello pertractare institui, quo loco quasi conclusorio lapide totam hodiernae Iliadis compagem contineri nemo non videt, ex variis diversisque fragmentis male conglutinatum esse ea ratione, quam supra p. 5 casae Italicae comparatione illustravi, tam accurate luculenteque demonstrasse mihi videor, ut jam non verear, ne quis carmen vel recentissimo imitatori adscribendum nedum Homerico nomine dignum hic jam nobis aut vindicaturus sit aut venditaturus. Ita vero non solum operoso unitariorum aedificio omne subtraximus fundamentum, sed etiam in intima centonariae officinae penetralia quasi ingressi proprium ipsius fabricatoris opificium penitus inspeximus, qui varia undecunque diversi generis pretiique fragmenta vigili oculorum acio conquirens indefessoque labore componens multum sane distat a bono illo Homero, quem unitarii, quandocunque ipsi oculos aperire atque intendere non audent, dormitare Horatio auctore percommode faciunt. Deinde vero et egregii poëmatis, quod *ΔΙΟΣ ΑΠΑΤΗ* inscribitur, satis multa fragmenta interque ea ipsum initium deteximus atque ab interpositis additamentis repurgata futuro usui reposuimus, et ejus carminis, cui adhuc unum nomen fuit *ΑΓΑΜΕΜΝΟΝΟΣ ΑΡΙΣΤΕΙΑ* a potiori sane parte desumptum, exitum enucleavimus brevem illum quidem, sed disertum et tam aperte cum gravissimo argumenti indicio consentientem, ut ab eo exitu, unde eidem carmini alterum suum nomen inditum est, jam continuum interruptae pugnae cursum remetiri possimus.

Unum etiam nunc restat, de quo dicatur, qui factum sit, ut conglutinator tam nobilia antiquae artis fragmenta non solum cum latericio recentioris

fabricae opere sed etiam cum rudi materia componere adeoque vilissima sua calco interlinere in animum induxerit. Id igitur proximo libello demonstrare conabor ita, ut simul, de quibus versibus solis nondum singulatim egi *H* 331—343 et 428—441 sed tantum accuratius me expositurum esse supra p. 13 promisi, eos diligentissimo examini subjiciam. Ex qua disquisitione clarissime patebit istum hominem, cum miram hanc molem ex tot tamque variis coacervaret particulis, certo consilio id ipsum egisse, ut quae jam sequuntur in Iliade carmina et cum antecedentibus et secum ipsa in quandam perpetuae narrationis speciem coagmentaret. Novum igitur post Chryseidis redditionem et senum Consilium idque vastissimum habemus exemplum, quo docemur in sacro isto, quod unitarii exosculantur, unius Iliadis corpore pravissima quaeque atque foedissima membra maxime necessaria esse, ut notissimum illud de colosso fictilibus pedibus insistente ut in alias discordes congregationes vel «unitis viribus» male constrictas ita etiam in hanc multiformem pugnantium inter se partium unitatem jure meritoque accommodari queat.